

Capacitatea de actor extern a României în vecinătatea sa estică [percepții externe și interne]

Teodor Lucian Moga (editor)

Această publicație este finanțată printr-un grant al Ministerului Inovației și Cercetării, CNCS - UEFISCDI, proiect număr PN-III-P1-1.1-TE-2016-0073, din cadrul PNCDI III.

Centrul de Studii Europene
Facultatea de Drept - Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași
Iași, România, 2020

Rezumat	3
Introducere	5
Metodologie	8
Capitolul 1. Capacitatea de actor extern a României în vecinătatea sa estică: percepții externe din Ucraina	10
1.1. Mărimea (suprafața și populația) și poziția geografică	11
1.2. Capacitatea economică	14
1.3. Capacitatea militară	16
1.4. Istoria și cultura	18
1.5. Capacitatea instituțională și expertiza interne	22
1.6. Apartenența la organizații internaționale	25
Capitolul 2. Capacitatea de actor extern a României în vecinătatea sa estică: percepții externe din Republica Moldova	28
2.1. Mărimea (suprafața și populația) și poziția geografică	29
2.2. Capacitatea economică	30
2.3. Capacitatea militară	33
2.4. Istoria și cultura	37
2.5. Capacitatea instituțională și expertiza interne	41
2.6. Apartenența la organizații internaționale	44
Capitolul 3. Capacitatea de actor extern a României în vecinătatea sa estică: percepții interne	47
3.1. Mărimea (suprafața și populația) și poziția geografică	48
3.2. Capacitatea economică	50
3.3. Capacitatea militară	52
3.4. Istoria și cultură	56
3.5. Capacitatea instituțională și expertiza interne	58
3.6. Apartenența la organizații internaționale	62
Concluzii si recomandări	66
Anexa 1. Lista interviurilor efectuate în Ucraina	77
Anexa 2. Lista interviurilor efectuate în Republica Moldova	78
Anexa 3. Lista interviurilor realizate în România	79
Surse bibliografice	80
Despre proiect și echipa de proiect	83

REZUMAT

În contextual actual marcat de concurența geopolitică dintre comunitatea transatlantică și Rusia pentru „vecinătatea comună” din Europa de Est, contribuția României la stabilitatea și securitatea spațiului estic este una relevantă.

Studiul de față investighează capacitatea și resursele de politică externă ale României necesare pentru a juca un rol mult mai activ în vecinătatea sa imediată și pentru a contribui la consolidarea stabilității și securității regionale. Considerăm că în acest moment capacitatea de actor extern a României în vecinătatea estică este limitată pe baza a două argumente centrale.

Primul argument este acela că actualmente capacitatea de actor extern a României este subdezvoltată, ceea ce înseamnă că există un decalaj între resurse și așteptări la nivelul politicii externe românești. Al **doilea argument** este acela că, în momentul de față, „preluarea de politici” de la NATO și UE mai degrabă decât „elaborarea/inițierea de politici” în cadrul NATO și UE pare a fi abordarea uzuală pentru desfășurarea afacerilor externe și, în acest sens, capacitatea de actor a României în vecinătatea sa imediată este determinată în mod preponderent de organizațiile internaționale de care aparține - UE și NATO.

În sprijinul acestor argumente am construit un cadru analitic pentru evaluarea capacității externe a unui stat (mai exact, puterea statală și influența pe care un stat o exercită la nivel internațional), bazat pe un indice compus din șase factori care cuprinde atât elemente de „hard power” (dimensiunea și poziția geografică, economia, capacitatea militară), cât și elemente de „soft power” (istoria și cultura, capacitatea instituțională și expertiza internă, precum și apartenența la organizații internaționale). Ulterior am investigat modul în care imaginea României este percepută în vecinătate, și anume în Republica Moldova și Ucraina, în funcție de fiecare dintre acești factori. În acest scop, am folosit o triplă perspectivă metodologică: inițial am efectuat **analiză de discurs** pentru a înțelege modul în care România este prezentată în discursul oficial al celor două țări. În cea de-a doua etapă am analizat datele din cele **două sondaje de opinie** aplicate la nivel național în Ucraina și Republica Moldova, pentru a observa ce ne dezvăluie percepțiile societale din cele două țări vecine despre capacitatea externă a României. În cea de-a treia etapă am realizat **interviuri semi-structurate** cu experți din Ucraina și Republica Moldova pentru a dobândi o viziune mult mai aprofundată asupra capacității externe a României. În cele din urmă, am analizat rezultatele cercetării noastre, în primul rând, raportându-le la concluziile pe care le-am extras din

interviurile semi-structurate cu experți și decidenți politici din România și, în al doilea rând, în raport cu discursul public de politică externă al României.

Recomandările politice sugerează că pentru a deveni un actor mult mai vizibil în triunghiul regional România - Ucraina - Republica Moldova (și, de asemenea, în vecinătatea sa extinsă), România trebuie să-și articuleze o agendă de politică externă mult mai clară și să demonstreze determinare pentru a juca un rol proactiv în regiune.

Sperăm că această studiu oferă un punct de plecare pentru consolidarea capacității de actor extern a României în regiune la nivel de elaborare a politicii externe, care ar putea duce, totodată, la creșterea stabilității și securității regionale.

INTRODUCERE

Instabilitatea crescândă din fostul spațiu sovietic determină România să fie direct preocupată de evoluțiile din regiune. Chiar înainte de declanșarea evenimentelor din Ucraina, România a fost considerată de către aliații săi occidentali un bastion de stabilitate la frontiera de est a comunității transatlantice, care ar putea acționa ca punte între „est” și „vest” în relația cu țările din vecinătatea estică¹. Ca atare, România și-a asumat, cel puțin la nivel discursiv, un rol mult mai activ în regiune, precum și un interes sporit față de vecinătatea estică². Cu toate acestea, până acum, în afară de inițierea proiectului politic al Sinergiei Mării Negre care, în cele din urmă, nu a reușit să devină unul peren și a fost umbrat, în cele din urmă, de Parteneriatul Estic (PaE), România nu a reușit să-și dezvolte un rol vizibil în vecinătatea sa imediată. Aceasta a determinat România să contribuie la consolidarea proiectelor politice deja existente în regiune (cum ar fi Politica Europeană de Vecinătate (PEV) și PaE și să urmeze îndeaproape deciziile politice hotărâte la nivelul UE și NATO. Astfel, în ultimii ani, „preluarea politicilor”, mai degrabă decât „elaborarea politicilor”, a părut a fi principala caracteristică a politicii externe a României la nivel internațional (inclusiv în relația cu vecinătatea estică).

Cu toate acestea persistă impresia că România are un potențial neexploatat de a fi un actor de politică externă mult mai vizibil în regiune și că, în prezent, nu acționează la întregul său potențial. Conform acestei ipoteze, dimensiunea teritoriului și a populației fac din România un candidat pentru includerea în grupul puterilor statale medii capabile să proiecteze suficientă putere externă. Acest lucru ar putea fi adevărat. De fapt, România este, după Polonia, al doilea cel mai mare membru al UE din Europa Centrală și de Est și al treilea cel mai mare aliat din cadrul NATO din regiune, după Turcia și Polonia. Totuși, credem că această interpretare ‘România-puterea medie’ este incompletă, deoarece și alți factori care determină puterea statală și influența internațională, cum ar fi resursele economice și militare, capacitatea de a iniția politici externe ca urmare a negocierilor cu alte state în cadrul organizațiilor internaționale etc., ar trebui luați în considerare pentru o evaluare exactă a potențialului extern al unei țări. În plus, unele întrebări ar trebui adresate încă de la bun început:

În primul rând, având în vedere dimensiunea relevantă și importanța poziției sale strategice, de ce România nu încearcă să dezvolte o agendă externă mai complexă și diversificată în raport cu vecinătatea sa estică,

preferând în schimb să se limiteze la o abordare minimală, axată doar pe relația cu Republica Moldova?

În al doilea rând, România este, într-adevăr, o putere medie sau practica externalizării politicii sale externe către NATO și UE este o indicație, de fapt, a unui comportament de putere mică?

În al treilea rând, activismul limitat al României la nivel de politică externă este determinat de un sentiment de vulnerabilitate în contextul geopolitic actual al Europei de Est sau este doar o consecință a lipsei resurselor și / sau a determinării politice pe baza cărora/căreia s-ar putea construi o politică externă mai ambițioasă?

Pentru a rezolva acest puzzle ne întrebăm dacă politica externă a României față de vecinătatea sa apropiată este una adecvată, iar pentru aceasta am analizat relația cu vecinii săi estici, Republica Moldova și Ucraina, și am studiat modul în care acțiunile externe ale României sunt percepute în cele două țări învecinate. Punem la îndoială capacitatea României de a exercita o politică externă solidă și, în acest sens, susținem că actorness-ul limitat al României ar putea fi explicat prin resursele disponibile limitate.

În acest scop am elaborat un cadru analitic menit să studieze puterea statală și capacitatea de influență externă pe baza unui model bazat pe șase factori. Primii trei sunt așa-numiții **factori materiali**, care de obicei sunt fișii (adică sunt moșteniți și nu pot fi ușor modificați) și se referă la 1) dimensiunea statului (suprafața și populația) și poziția geografică, 2) capacitatea economică și 3) capacitatea militară. Mai exact, în cazul primului factor, dimensiunea statală este considerată a fi un activ important, deoarece, de obicei, statele mari exercită o influență externă semnificativă, în timp ce statele mici sunt rareori văzute ca influente³. Mai mult mărimea determină adesea dacă un stat este dependent (sau nu) de organizațiile internaționale (cum ar fi NATO și UE) pentru a compensa limitele sale externe⁴. În același timp, poziția strategică a unui stat ar putea fi percepută ca fiind influentă, cu condiția ca statul respectiv să poată proiecta putere în arealul geografic în care se află. În mod similar, resursele economice (inclusiv dimensiunea pieței și importanța PIB-ului și a fluxurilor comerciale în configurația regională) și capacitățile militare (dimensiunea bugetului pentru apărare, existența de forțe armate instruite și echipate) determină potențialul unei țări de a exercita o politică externă și de securitate puternică.

Ceilalți trei factori care contribuie la influența internațională a unui stat sunt de natură **nematerială** și variabilă (sunt definiți de capacitatea unui stat de a practica o anumită politică la un moment dat). Acești factori implică o natură normativă (sunt legați de reputația internațională a unui stat și de utilizarea instrumentelor

diplomatice): 1) istoria și cultura, 2) capacitatea instituțională internă (și expertiza de a influența negocierile internaționale, 3) apartenența la organizații internaționale. În timp ce istoria și cultura modelează imaginea conform căreia un stat este perceput în străinătate, capacitatea instituțională solidă și expertiza internă sunt esențiale pentru a exercita influență asupra negocierilor internaționale, pentru a sprijini ambițiile politicii externe și / sau pentru a construi o bună reputație și credibilitate pe plan extern. Nu în ultimul rând, apartenența la organizații internaționale este importantă, nu numai pentru că un stat membru are capacitatea de a forma alianțe și de a conta pe sprijin multilateral atunci când acționează internațional, ci și pentru că participarea în organizațiile internaționale conferă legitimitate politică la nivel extern.

Modelul nostru format din acești șase factori a fost construit pe baza literaturii de specialitate care studiază puterea și influența statale. Cu toate acestea cadrul analitic prezentat mai sus nu pretinde să ofere o clasificare completă și exhaustivă a tuturor factorilor posibili care pot determina capacitatea unui stat de a exercita influență la nivel internațional. Acest model a fost conceput doar ca un instrument euristic care, în opinia noastră, ne ajută să evaluăm mai bine resursele aflate la dispoziția României, pe baza cărora capacitatea de actor extern este clădită.

METODOLOGIE

Pentru analiza modelului factorial menționat anterior și pentru interpretarea a ceea ce acest model ne indică atunci când evaluăm capacitatea de actor extern a României am folosit o abordare metodologică mixtă. Astfel, cercetarea întreprinsă include atât metode și instrumente de cercetare calitativă, cât și de natură cantitativă pentru a evalua importanța și rolul acestor factori în consolidarea capacității statale externe. În cazul nostru, studiul folosește:

analiză de discurs

date din sondaje

interviuri

În primul rând, pentru a evalua modul în care România este percepută în discursul oficial al celor două țări vecine, am folosit **analiza de discurs** care ne-a permis să distingem narațiunile principale vizavi de România în țările vecine, precum și să evidențiem diferite reprezentări discursive pentru a interpreta semnificațiile acestora într-un anumit context⁵. Textele studiate au inclus documente oficiale, discursuri, declarații, comunicate de presă, precum și interviuri publice ale oficialilor disponibile online ce privesc relațiile Ucrainei și Republicii Moldova cu România în intervalul 2009-2019. Acoperirea unui interval de timp de zece ani oferă o valoare semnificativă analizei, deoarece contribuie la o înțelegere mai aprofundată a impactului diverselor evenimente și provocări externe din regiune asupra percepțiilor despre România în Ucraina și Republica Moldova.

În al doilea rând, pentru a explora percepțiile societale, am realizat **o cercetare pe bază de chestionare aplicate la nivel național** atât în Ucraina, cât și în Republica Moldova. Această metodă a fost selectată deoarece sondajele sunt de obicei cele mai potrivite instrumente de analiză atunci când se dorește studierea unui grup mare de respondenți⁶. Sondajele au fost realizate de două companii (din Ucraina și Republica Moldova) în septembrie 2019 pe baza unui eșantion reprezentativ. Dimensiunea eșantionului pentru Ucraina a inclus 2000 de participanți, în timp ce pentru Republica Moldova dimensiunea eșantionului a inclus 1212 participanți atât din zonele rurale, cât și din cele urbane; mărimea eșantionului a respectat genul, vârsta și împărțirea regională a populației din fiecare țară. Întrebările din chestionar (identice pentru fiecare țară) au fost grupate în jurul a șase secțiuni principale corespunzătoare fiecăruia dintre factorii care, conform analizei noastre, contribuie

la elaborarea și consolidarea profilului extern al unei țări, și anume: dimensiunea (suprafața și populația) și poziția geografică; importanța economică; capacitatea militară; istoria și cultura; capacitatea instituțională și expertiza internă; apartenența la organizații internaționale.

În al treilea rând, pentru a studia percepțiile la nivel de experți, am realizat **interviuri semi-structurate**, deoarece această metodă reprezintă un instrument util pentru o analiză în profunzime⁷. Ca și în cazul chestionarului toate interviurile au folosit un ghid de interviu dezvoltat anterior cu întrebări deschise, corespunzătoare celor șase factori. Interviurile față în față cu experți și decidenți politici au fost realizate în limba ucraineană în Kiev și în Cernăuți (15 interviuri), Ucraina, în noiembrie 2019 și în limba română în Chișinău (13 interviuri), Republica Moldova, în decembrie 2019. Interviurile au fost înregistrate cu acordul respondenților. Anonimizarea unora dintre respondenți a fost menținută la solicitarea acestora*. Listele respondenților sunt disponibile în anexe.

În cele din urmă, am comparat principalele noastre constatări în urma studierii percepțiilor externe din Republica Moldova și Ucraina în raport cu percepțiile interne din România. Astfel, am utilizat analiza de discurs pentru a explora discursul oficial al României față de cei doi vecini pentru același interval temporal, 2009-2019. Totodată, 12 interviuri au fost realizate prin Skype în martie-aprilie 2020 pentru a explora modul în care politica externă a României în regiune este evaluată de comunitatea de experți români**. Structura ghidului de interviu a fost similară cu cea aplicată în cazurile Ucrainei și Republicii Moldova.

* Respondenții anonimi nu au fost citați în text; cu toate acestea informațiile furnizate de aceștia au fost analizate împreună cu celelalte răspunsuri și utilizate în argumentare.

** Nici cei intervievați, nici participanții la sondaj nu au fost recompensați (din punct de vedere financiar sau altfel) pentru participarea la studiu.

1. INFLUENȚA ROMÂNIEI ÎN VECINĂTATEA ESTICĂ: PERCEPȚII EXTERNE DIN UCRAINA

1.1. Dimensiunea (suprafața și populația) și poziția geografică

Anexarea Crimeii și agresiunea rusă din 2014 din regiunea Donbass au reprezentat un punct de cotitură pentru Ucraina. Acest eveniment a modificat percepția pe care Ucraina o are despre vecinii săi. În timp ce înainte de 2014 relațiile dintre Ucraina și România erau destul de reci, caracterizate printr-un anumit nivel de neîncredere reciprocă, din 2014 se observă o recalibrare a discursului Ucrainei și apariția unor noi oportunități de interacțiune cu România. De fapt, „fosta concurență regională dintre Ucraina și România își pierde relevanța în fața provocărilor de securitate din ce în ce mai mari dinspre Rusia”⁸. Mai exact, în 2014, când Bucureștiul a condamnat în mod clar agresiunea Rusiei împotriva Ucrainei, România a fost inclusă printre „partenerii privilegiați”⁹ și „aliații importanți”¹⁰ ai Ucrainei. Încă din 2014, când a devenit și primul stat membru al UE care a ratificat Acordul de Asociere între Ucraina și UE, România a fost în mod constant descrisă în discursul oficial de la Kiev ca un susținător ferm al suveranității și integrității teritoriale a Ucrainei¹¹. Astfel, relațiile bilaterale au cunoscut un „nou impuls”, progresând semnificativ în comparație cu atmosfera anterioară marcată de neîncredere și concurență¹².

Acest „restart” la nivelul relației bilaterale a fost recunoscut și de marea majoritate a experților intervievați, care au indicat anul 2014 ca un moment de cotitură pentru natura relațiilor de vecinătate. Acestea au evoluat de la reci, anxioase, tensionate, spre pozitive și orientate spre cooperare și parteneriat.

”

Până în 2014 relațiile dintre Ucraina și România erau, ca să fim delicat, destul de reci, din mai multe motive [...]. O schimbare pozitivă a relațiilor a avut loc în 2014 ca urmare a agresiunii Rusiei, a ocupării și a încercării de anexare ilegală a Crimeii. Interesele comune [ale Ucrainei și României] pentru securitatea Mării Negre au fost atât de puternice, încât depășesc toate problemele și dezacordurile nerezolvate.

Natalya Belitser

”

La început a fost vorba despre concurență, acuzații reciproce, prejudecăți [...]. „Revoluția Demnității” din 2014 din Ucraina reprezintă una dintre etapele de referință [în relațiile bilaterale]. Aici se observă o schimbare în percepția românilor [...]. Puțini oameni știu, dar cei care știu au fost impresionați de acest lucru - când au avut loc primele împușcături în piața Maidan, România a fost una dintre primele care au trimis avioane pentru a duce răniții la spitalele din România.

Sergiy Gerasymchuk

”

În 2014 am depășit perioada de relații anxioase, când România era privită ca o amenințare la adresa statului ucrainean. [...]. Bucureștiul a fost printre primii care au sprijinit [Ucraina] atât politic, pe arena internațională, cât și în cooperarea militară și tehnică la Marea Neagră, în probleme de securitate și schimb de informații. Acest lucru a compensat tendințele negative care au existat anterior între cele două țări.

Yaroslav Matiychyk

”

Până în 2014 relațiile au fost destul de reci [...], au existat stereotipuri [...]. După Euromaidan, sprijinul societății civile românești, sprijinul României față de armata ucraineană - toate acestea au avut un impact foarte pozitiv asupra percepției asupra României în Ucraina. În timpul agresiunii [Federației Ruse] împotriva Ucrainei, România a susținut în totalitate păstrarea integrității teritoriale a Ucrainei, ceea ce a generat un nivel ridicat de încredere [față de România] în rândul ucrainenilor.

Serhii Hakman

”

O schimbare esențială a avut loc în timpul agresiunii Federației Ruse, care a modificat situația strategică din regiunea Mării Negre [...]. Acest lucru a schimbat cu siguranță întregul context. Și toate fobiile, amenințările, dintre care unele încă există, au intrat într-un con de umbră.

Andrii Veselovskyi

”

Abia din 2014 România a fost percepută nu ca o amenințare, ci ca un partener al Ucrainei.

Mykola Kapitonenko

”

„Revoluția Demnității” din 2014 a schimbat situația, statutul României de adversar [al Ucrainei] încetând. [...]. Când Ucraina a trecut printr-o transformare drastică și o situație critică, vecinii noștri [România] au acceptat noul guvern, „Revoluția Demnității” – acest lucru reprezintă un avantaj. A contribuit și experiența românească dobândită odată cu prăbușirea regimului Ceaușescu.

Yevhen Mahda

În ceea ce privește poziția geografică, în discursul oficial al Ucrainei România este identificată ca stat vecin, accentul punându-se pe frontiera comună / zonele de frontieră (adesea în contextul proiectelor de cooperare transfrontalieră) și pe inițiativele regionale (cum ar fi cele în Marea Neagră, în Parteneriatul Estic sau în triunghiul Ucraina – Republica Moldova – România)¹³.

La nivel de experți, percepțiile generale despre dimensiunea și poziția geografică a României sunt împărțite. Pe de o parte, atributele legate de dimensiune și poziție geografică nu sunt actualmente considerate ca fiind suficient de relevante, având în vedere că în prezent există indicatori mai potriviți pentru a determina puterea și influența în relațiile internaționale actuale, precum venitul național, PIB-ul total și / sau cheltuielile militare.

”

Nu cred că mărimea teritoriului și a populației este un factor de influență. [...]. În primul rând, este vorba despre nivelul de influență politică, luarea deciziilor, sprijinul marilor puteri.

Serhii Hakman

”

Nu consider că dimensiunea teritoriului și a populației reprezintă un factor de influență. În opinia mea, veniturile naționale, PIB-ul total și cheltuielile militare sunt principalii indicatori de astăzi. În acest context, România este cu mult în spatele Rusiei și Turciei, prin urmare impactul său în regiune este nesemnificativ. Cu privire la teritoriul său, situația pentru România nu se va schimba prea mult, deoarece România va rămâne în continuare în urma Rusiei și Turciei. Este un stat de mărime medie în regiunea Mării Negre. Și posibilitățile de a influența fie vecinii, fie agenda și evoluțiile din regiune, în ansamblul lor, sunt limitate.

Mykola Kapitonenko

Pe de altă parte, unii experți consideră că teritoriul și populația contează în continuare în relațiile regionale și internaționale, cu precădere în Europa de Est. Ca atare, experții caracterizează România ca o țară relativ importantă, nici mică, dar nici mare, ci mai degrabă din categoria statelor medii din regiune. În tot acest timp, percepția generală a societății ucrainene vizavi de poziția geografică a României este destul de favorabilă; 47,7% dintre respondenți consideră că este avantajoasă sau oarecum avantajoasă. Principalul beneficiu al amplasării geografice a României este justificat, potrivit experților, de capacitatea țării de a fi așa-numitul „mediator de interese” pentru UE și NATO atât în Marea Neagră, cât și în Balcani (cu condiția să existe o voință politică suficient de puternică în rândul autorităților române de a juca un astfel de rol). În același timp, potrivit experților, această poziție ar putea avea și dezavantaje strategice, deoarece poziția geografică se poate dovedi a fi o provocare atunci când un stat se află la intersecția a două regiuni instabile sau când un stat este situat la frontiera unei alianțe. Astfel, „complexele regionale de securitate” care învecinează România (Balcanii, spațiul post-sovietic, bazinul Mării Negre) ar putea reprezenta un test pentru capacitatea și disponibilitatea României de a-și exercita influența.

Mai mult printre experți există o tendință de a compara potențialul României în ceea ce privește dimensiunea și poziția geografică cu alte state din regiune, în primul rând, cu Ucraina însăși, care este semnificativ mai mare din punct de vedere teritorial și demografic și cu vaste resurse naturale. O astfel de comparație contribuie la percepția că România nu este suficient de influentă din punct de vedere al dimensiunii și al poziției geografice. Acest aspect este reflectat și la nivelul societății, dat fiind faptul că doar 18,6% dintre ucraineni văd într-o oarecare proporție România ca fiind o țară mare din punct de vedere teritorial și 16,6% din punct de vedere demografic. Mai mult doar 23,9% dintre respondenți consideră că dimensiunea (suprafața și populația) României conferă țării condițiile necesare pentru a exercita influență în regiune.

”

România se remarcă în regiunea Balcanilor [...]. Dacă luăm în considerare parametrii geografici, în Balcani este al doilea stat după Turcia.

Sergiy Fedunyak

”

Având în vedere populația și teritoriul său [...] România nu este deloc mică. Și acest factor contează, deoarece are impact asupra percepției României de către vecinii săi. Un stat de 20 de milioane de locuitori este perceput mai serios decât un stat de 3 milioane de locuitori și acest lucru afectează în special relațiile cu alte puteri mari. [...] Probabil că acest tip de gândire este un sindrom al școlii de politică externă sovietică, dar există o astfel de percepție. În această parte a lumii teritoriul și populația contează. [...]. Localizarea geografică a României are atât avantaje, cât și dezavantaje. Avantajul este că România poate acționa ca un facilitator al intereselor UE și NATO atât în Marea Neagră, cât și în Balcani. Dezavantajul este că atât Marea Neagră, cât și Balcanii sunt acum regiuni foarte instabile. De fapt, observ ambiția României de a juca un rol nu numai în Marea Neagră, ci și în Balcani, dar nu știu dacă potențialul României este suficient pentru a acoperi ambele regiuni, având în vedere că ambele regiuni sunt supuse concurenței geopolitice unde mai mult de doi jucători sunt implicați: Rusia, UE, Statele Unite și, de asemenea, China [...].

Sergiy Gerasymchuk

1.2. Capacitatea economică

Interesul crescând al Ucrainei față de dimensiunea economică a agendei bilaterale este evidențiat la nivel de discurs¹⁴. Astfel, importanța economiei și necesitatea consolidării legăturilor economice sunt frecvent prezente în discursul oficial al Ucrainei față de România, cu referințe la noile posibilități de cooperare oferite de zona de liber schimb cu UE prevăzută în cadrul Acordului de Asociere¹⁵. Experiența României de adaptare a standardelor sale la cele europene în domeniul economic este considerată utilă pentru mediul de afaceri ucrainean¹⁶. De fapt, încă din 2014, volumul comerțului bilateral dintre cele două țări a crescut constant¹⁷. În trecut, schimburile comerciale erau limitate, în timp ce consumatorii ucraineni nu erau familiarizați cu produsele românești. De exemplu, 58,3% din populația Ucrainei nu a cumpărat niciodată produse fabricate în România, în timp ce 14,7% (majoritatea acestora locuind în regiunile ucrainene care se învecinează cu România) cumpără astfel de produse foarte rar. Experții și-au exprimat îngrijorarea că cele două țări nu utilizează suficient potențialul disponibil pentru comerț.

”

Dacă ne uităm la nivelul schimburilor comerciale, acesta este mic pentru două țări vecine [...]. Foarte frecvent auzim critici cum că schimburile economice [dintre Ucraina și România] sunt modeste. Dar, pe de altă parte, dacă vă uitați la primele 5 țări cu care Ucraina tranzacționează, aceste țări sunt mult mai dezvoltate economic decât România.

Sergiy Gerasymchuk

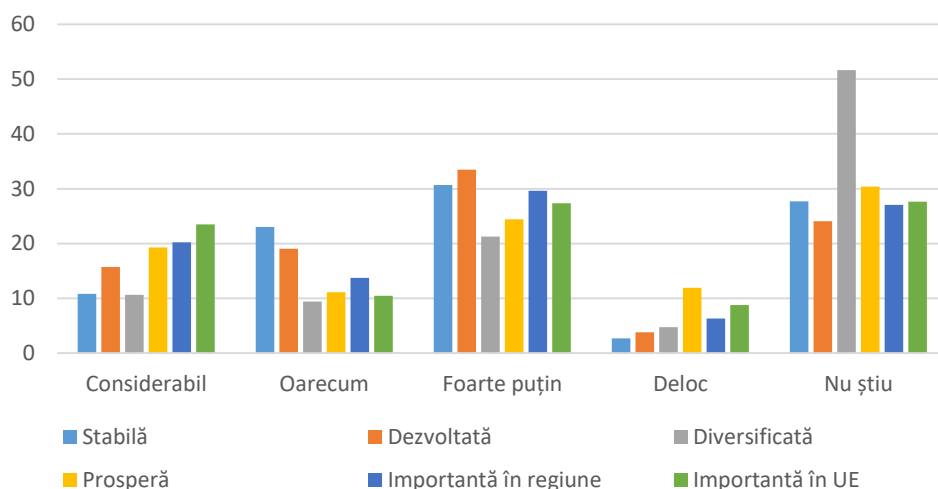
”

Nu am întâlnit niciun studiu sistematic structurat care să ne permită să spunem ceea ce [Ucraina și România] ar putea produce împreună. Ei bine, tranzacționăm, există o cifră de afaceri comercială, dar este oare suficient?

Yaroslav Matiychuk

La nivel societal, rata ridicată de non-răspuns din sondaj* (Figura 1) arată că, în general, ucrainenii par să știe puține lucruri despre economia românească. Astfel, ei nu văd economia României suficient de dezvoltată, stabilă, diversă sau prosperă și nici suficient de capabilă să susțină un rol de jucător activ în regiune. România nu este percepută nici ca un posibil model de dezvoltare economică (Figura 1). Cu toate acestea ucrainenii tind să considere foarte importantă o cooperare economică solidă între Ucraina și România (de fapt, 47,2% dintre respondenți consideră că această cooperare este importantă sau foarte importantă).

Figura 1. Considerați că economia României este stabilă, bine dezvoltată, diversă, prosperă, joacă un rol important în regiune / în UE, ar putea fi un model de dezvoltare economică pentru celelalte țări din regiune? %

La nivel de experți, economia României a fost în general evaluată ca fiind de importanță medie, recunoscând-se, în același timp, potențialul său de creștere. Cu toate acestea, după cum indică experții, România rămâne în continuare în urma altor țări UE din regiune și nu își folosește întotdeauna suficient întregul potențial. Acest lucru ar putea fi justificat de competiția crescândă întreținută de ceilalți actori din regiune. De asemenea, nici nivelul de cooperare economică dintre Ucraina și România nu a fost evaluat ca fiind ridicat. Potrivit experților, România nu este suficient de interesată să dezvolte legături economice mai strânse cu Ucraina.

* O rată ridicată de non-răspuns (în jur de 30%) a fost observată în timpul sondajului din Ucraina, nu numai în blocul de întrebări legate de factorul economic, ci pentru toate întrebările privind România, indiferent de subiect.

Totodată, dialogul economic cu Ucraina nu este în prezent o prioritate pentru România, care beneficiază în principal de legăturile existente cu țările occidentale. Mai mult, referitor la potențialul economic al României de a exercita influență în regiune, acesta nu este văzut nici ca o prioritate a României, nici ca un obiectiv. Majoritatea experților susțin că se poate vorbi de o influență economică românească în regiune numai atunci când România va atinge un nivel mai ridicat al dezvoltării economice și va fi capabilă să inițieze proiecte regionale de cooperare economică.

”

Ei [românii] își calculează prioritățile, cântăresc ce le aduce mai multe avantaje și oportunități [...]. Pentru ei este mai profitabil să lucreze cu țările din Occident, deoarece din această relație pot obține mai multe beneficii. Ei sunt mai interesați să lucreze cu cei care oferă bani decât să fie ei înșiși cei care furnizează banii. Prioritățile lor sunt acum diferite. Când vor ajunge la un nivel cu adevărat însemnat și vor fi capabili să concureze cel puțin cu Polonia, atunci vom putea vorbi despre inițiative economice regionale conduse de România. Dar acum obiectivele lor sunt complet diferite.

Serhii Bostan

”

România nu are un interes economic particular față de Ucraina [...]. Nu observ un comerț bilateral foarte vizibil. România se poate descurca bine și fără comerțul cu Ucraina. La fel și Ucraina.

Sergiy Fedunyak

1.3. Capacitatea militară

În discursul oficial al Ucrainei o preocupare frecventă o reprezintă stabilitatea și securitatea regională. Astfel, cooperarea militară cu România, membră a structurilor euro-atlantice, este percepută ca fiind extrem de importantă¹⁸. În Ucraina, asistența tehnico-militară primită din partea României și contribuția Bucureștiului la funcționarea Planului Ucraina-NATO privind Securitatea Cibernetică este foarte apreciată¹⁹. În același timp, 40% dintre ucraineni cred în mare sau destul de mare măsură că România ar fi trebuit să ofere mai multă asistență pentru a sprijini țara împotriva agresiunii rusești. După cum arată datele sondajului, cooperarea militară dintre Ucraina și România este de dorit pentru 31,3% și oarecum de dorit pentru 25,6% dintre respondenți.

La nivel de experți capacitatea militară a României este evaluată în primul rând prin apartenența României la NATO care garantează standarde înalte în sectorul de apărare. De fapt, apartenența României la NATO a fost principalul punct de referință atunci când s-a discutat despre capacitatea militară a României. România însăși nu este percepută ca un garant de securitate în regiune, dată fiind prezența altor actori importanți, de exemplu, Turcia în Marea Neagră sau Polonia în zona Parteneriatului Estic. Cu toate acestea România este considerată un actor

important, deoarece prin apartenența la NATO își poate convinge aliații să acorde o atenție sporită stabilității și securității flancului estic al comunității transatlantice.

În acord cu concluziile extrase din discursul oficial al Ucrainei, asistența oferită de către România Ucrainei este considerată ca fiind importantă și este foarte apreciată la nivel de experți.

” Datorită apartenenței la organizațiile euro-atlantice [...] România este puțin mai pregătită, în cazul în care situația se complică, să susțină Ucraina într-un potențial dialog cu Rusia cu privire la situația din Marea Neagră.

Oleksii Poltorakov

” Faptul că România este membru NATO indică faptul că pregătirea militară a țării este în conformitate cu standardele NATO, adică cu cele mai înalte standarde. Cum se poate poziționa militar un stat membru NATO? Cu încredere. [...] România s-a aflat în grupul de țări care au furnizat asistență militară Ucrainei. Instructorii români au participat la instruirea militarilor ucraineni. România joacă un rol, dar din nou în contextul politicii NATO.

Serhii Bostan

” Nu este posibil să nu existe o cooperare militară [între Ucraina și România], deoarece atât Bucureștiul, cât și Kievul înțeleg că în orice direcție privim, vedem același lucru - amenințarea rusă asupra întregii Europe [...]

Yaroslav Matiychuk

Experții consideră că în afara cadrului NATO România poate avea doar un impact limitat asupra problemelor regionale de securitate. Deși bugetului de apărare al României i-au fost alocate recent mai multe resurse, este încă considerat modest pentru a propulsa România la rangul de furnizor regional de securitate. De asemenea, există puține informații despre existența vreunui format de cooperare militară existent între Ucraina și România în afara cadrului NATO.

” Având în vedere apartenența la NATO, cred că România poate contribui la securitatea regiunii, numai dacă acționează împreună cu alte state NATO din regiune. În mod individual, cred, nu este încă capabilă.

Yevhen Mahda

” [...] cheltuielile militare ale României nu sunt semnificative. Chiar dacă bugetul militar al României a crescut în ultimii ani, acesta rămâne în continuare destul de redus pentru a influența ceva.

Mykola Kapitonenko

” România se concentrează, desigur, pe Alianța Nord-Atlantică, pe integrarea militară în cadrul NATO și pe relațiile cu SUA. În acest domeniu relațiile [cu Ucraina în domeniul militar] sunt mai degrabă intermediare de NATO decât bilaterale.

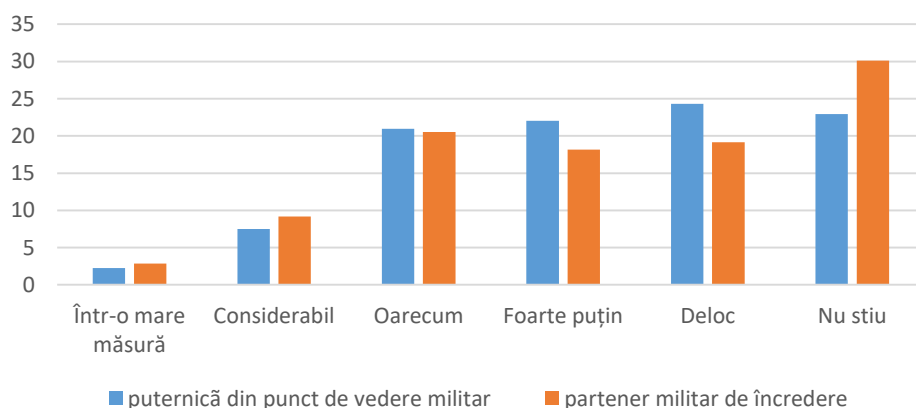
Sergiy Fedunyak

” Cu toate acestea, pentru moment, România nu este o țară care, în termeni militari, ar putea fi un lider în regiune, nici măcar o țară care să inițieze o agendă de lucru.

Serhii Bostan

La nivelul societății, numărul celor care consideră că România are o capacitate militară însemnată este de doar de 9,8%, în timp ce 21% dintre ucraineni apreciază România ca fiind oarecum importantă în ceea ce privește capacitățile militare. Aproape o treime dintre respondenți consideră că România este un partener de încredere sau oarecum de încredere în chestiuni legate de securitate (Figura 2).

Figura 2. Considerați că România este puternică din punct de vedere militar / un partener militar de încredere? %

1.4. Istorie și cultură

În sfera istorică și culturală au fost identificate două provocări majore care au afectat până în prezent dialogul bilateral dintre Ucraina și România.

Prima face trimitere la problemele teritoriale. De la independența Ucrainei, în 1991, până la semnarea Tratatului cu privire la relațiile de bună vecinătate și cooperare dintre cele două țări în 1997, România a amânat procesul de recunoaștere a frontierelor Ucrainei. Acest aspect a afectat grav relațiile bilaterale. Un alt motiv de dispută teritorială a gravitat în jurul Insulei Șerpilor și a vizat delimitarea platformei continentale din Marea Neagră. În cele din urmă, acest diferend a necesitat soluționarea Curții Internaționale de Justiție. În mod similar, Canalul Dunăre-Marea Neagră, care viza crearea unei căi navigabile în partea ucraineană a deltei, a fost inclus printre problemele teritoriale sensibile din trecut²⁰.

A doua provocare care a generat neînțelegeri între părțile ucrainene și române este legată de drepturile minorităților. Ultimul eveniment care a generat controverse între cele două țări a avut loc în septembrie 2017 când Articol 7 din Legea Educației

ce privea limba de predare în Ucraina a fost adoptat. România și-a exprimat îngrijorarea cu privire la prevederile articolului 7, văzute ca o încercare de a slăbi drepturile etnicilor români de a studia în limba maternă²¹. Cu toate acestea, în comparație cu criticile dure aduse de Ungaria Ucrainei*, reacția României a fost percepută în Ucraina ca fiind destul de moderată și mult mai orientată spre dialog.

” *Există unele probleme legate de minoritățile naționale și de limbă, dar spre deosebire de Ungaria, România nu blochează calea Ucrainei către UE sau NATO.*

Serhii Hakman

” *Nu am observat vreo percepție ostilă față de România. Să fim sinceri, Ungaria este cea care a luat cea mai ostilă poziție cu privire la această problemă.*

Yevhen Mahda

” *[...] comparativ cu Ungaria, comunicarea în jurul „articolului lingvistic” a fost mult mai ușoară.*

Serhii Bostan

” *România este norocoasă pentru că există Ungaria. În consecință, abordarea maghiară, dură, face ca poziția României să fie văzută ca fiind mai degrabă favorabilă. Românii nu au oprit contactele; ei nu blochează nici aderarea la UE, nici la NATO.*

Sergiy Gerasymchukh

” *Deoarece România nu a fost singura țară care nu a fost de acord cu punerea în aplicare [a articolului 7], nu cred că această chestiune a influențat semnificativ relațiile bilaterale, în special atunci când le comparăm cu cele cu Ungaria [...] care împiedică cooperarea deplină a [Ucrainei] cu NATO [...]. Reacția României a fost mai blândă [...] și nu a avut un impact negativ semnificativ asupra percepției României în Ucraina.*

Natalya Belitser

În afara diferendelor teritoriale și a drepturilor minorităților, alte aspecte spinoase, cum ar fi eliberarea de pașapoarte românești cetățenilor ucraineni**, participarea României la cel de-al II-lea doilea Război Mondial de partea Germaniei, situația combinatului siderurgic amplasat la Krivoy Rog au fost sporadic indicate ca fiind problematice de către experți.

Totuși, aceste probleme, care apar ocazional în discursul public sau în mass-media, sunt privite mai ales ca încercări ale clasei politice de a obține sprijinul alegătorilor prin inflamarea relațiilor bilaterale, în special în timpul campaniilor electorale. Interesant este că la nivelul populației, doar 16,5% dintre respondenți consideră

* După adoptarea Legii Educației în Ucraina, Péter Szijjártó, Ministrul maghiar de Externe, a declarat că Ungaria va „blocă” integrarea euro-atlantică a Ucrainei. Radio Free Europe / Radio Liberty, 19 noiembrie 2018, <https://bit.ly/3n4h9aL>.

** Constituția Ucrainei nu recunoaște dubla cetățenie în Ucraina, în timp ce în România Legea din 1991 privind cetățenia română recunoaște cetățenilor români dreptul la dubla cetățenie.

problemele teritoriale ca fiind problematice în dialogul bilateral dintre Ucraina și România. Mai mult, doar 9,6% dintre ucraineni văd aspectele legate de drepturile minorităților ca fiind problematice. Potrivit experților, aceste subiecte „sensibile” sunt scoase în evidență, în principal, prin mediatizare excesivă.

”

S-au petrecut unele momente neplăcute în istoria relațiilor bilaterale, dar au fost situaționale și, de regulă, au apărut în timpul campaniilor electorale. Au fost folosite exclusiv fie de anumite organizații politice, fie de organizații civice marginale care încercau să câștige notorietate.

Serhii Bostan

”

Problemele teritoriale apar nu la nivelul statelor, ci la nivelul anumitor forțe politice, în special în timpul campaniilor electorale [...]. Există multe stereotipuri, în special în rândul persoanelor cu un nivel scăzut de educație [...]. Anumite declarații sunt făcute pentru a face plăcere unei anumite părți a electoratului, iar, în același timp, aceste declarații dăunează restului populației, ceea ce [...] dăunează și relațiilor interstatale.

Serhii Hakman

”

Din nefericire, mass-media noastră nu prezintă o imagine interesantă, obiectivă, exactă. Noi [Ucraina și România] nu avem probleme serioase. Absența unor probleme serioase în sfera publică arată potențialul relațiilor [...]. Dar avem foarte puține contacte interpersonale ...

Yevhen Mahda

Acest lucru ar putea explica, de asemenea, unele stereotipuri existente la nivel societal²². Astfel de stereotipuri sunt indicate în rezultatele sondajului atunci când respondenților li s-a cerut să menționeze prima asocier care le vine în minte atunci când aud „România”*. În timp ce 16,3% dintre respondenți au menționat cuvântul „țară” / „țară UE” în diferite contexte, 11,9% au prezentat România ca „țară vecină / vecin”, iar 11,7% dintre respondenți au făcut trimitere la romi (adesea prin exprimări precum „țigani”). Alte asociații frecvente includ cuvinte precum Dracula, vampiri, pantofi, mobilă** și sărăcie***.

În general, cultura românească este foarte puțin cunoscută în Ucraina. În comparație cu celelalte țări vecine, cooperarea cu România în domeniul cultural este caracterizată drept una dintre cele mai puțin dezvoltate, deoarece România nu vizează societatea ucraineană în ansamblul ei, ci își limitează inițiativele culturale la regiunile de frontieră în care se află cea mai mare parte a minorității românești.

* Aceasta a fost o întrebare deschisă.

** Încălțăminte și mobila produse în România au fost foarte populare în perioada sovietică în Ucraina, motiv pentru care aceste asocieri sunt în mare parte împărtășite de persoanele în vârstă.

*** Există, de asemenea, asocieri legate de geografie (ex. București, Transilvania, Marea Neagră, Dunăre și Munții Carpați) sau de istorie, incluzând aici disputele teritoriale din trecut (ex. al II-lea Război Mondial, ocuparea Odesei, Insula Șerpilor, Ceaușescu).

Astfel, dialogul cultural pare a fi în mare parte sporadic, lipsit de un cadru instituțional solid și de o perspectivă strategică.

”

Trebuie să spun că această [dimensiune culturală] reprezintă probabil unul dintre cei mai puțin dezvoltati vectori de cooperare între Ucraina și țările vecine. În comparație cu Polonia, experiența este total diferită. În relațiile culturale polono-ucrainene cooperarea este recunoscută, există legături instituționale în derulare și există interes din partea ambelor părți. Și această cooperare este în continuă creștere [...]. În ceea ce privește România, legăturile sunt foarte sporadice, foarte neregulate, nu există o cooperare durabilă și, în general, știm foarte puțin despre cultura celuilalt [...]. Cred că în România cultura ucraineană este chiar mai puțin cunoscută decât știm noi [ucrainenii] despre cultura românească. Nu este suficient, mai ales că suntem vecini și avem o mulțime de lucruri interesante de împărtășit [...]. Inițiativele existente nu sunt nici durabile, nici dezvoltate. Ele par mai degrabă experiențe, descoperiri, nu cooperare durabilă.

Tetyana Filevska

”

În opinia mea, noi [Ucraina și România] nu avem un nivel suficient de cooperare culturală [...]. Comparativ cu numărul de schimburi culturale, evenimente, expoziții, festivaluri de film etc. [pe care Ucraina le are] cu Polonia, noi [ucrainenii] avem mult mai puțin cu România [...]. Există multe direcții în care noi [Ucraina și România] putem și ar trebui să sporim schimburile culturale și cooperarea care lipsesc în prezent.

Natalya Belitser

”

Foarte rar se poate găsi un concert românesc în Ucraina și un concert ucrainean în România, nu destinat minorităților, ci publicului larg. Ne este frică să trecem dincolo de zona noastră de confort. Noi [ucrainenii] trebuie să învățăm să prezentăm cultura ucraineană nu doar ucrainenilor care trăiesc în România, ci și românilor care trăiesc în România, și să primim cultura românească aici [în Ucraina] nu doar la nivelul minorității naționale.

Serhii Hakman

”

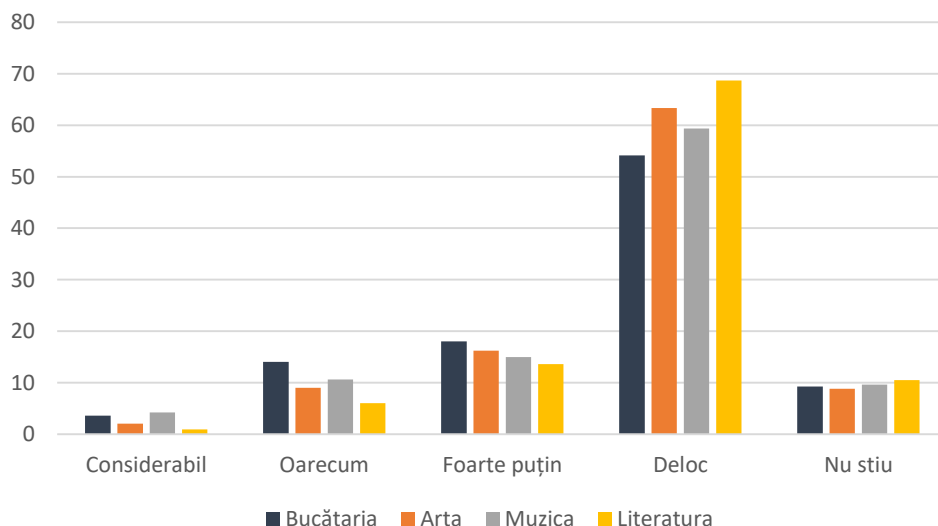
România, ca țară, este în mare parte interesantă pentru zona de frontieră ucraineană, deoarece aceste regiuni [de frontieră] au cooperat de-a lungul istoriei în domeniile culturale și economice. România este absentă în contextul media [al Ucrainei]. [...]. Cei mai mulți [ucraineni] știu despre România doar traversând România în drumul lor spre litoralul din Bulgaria.

Yevhen Mahda

Drept urmare, doar aproximativ 5% din populația Ucrainei este familiarizată cu cultura românească, în principal cu bucătăria, arta, muzica și literatura românească (Figura 3). Totuși, după cum arată datele sondajului, aceste procentaje sunt mai mari în acele regiuni care se învecinează cu România. De exemplu, în regiunea Cernăuți nivelul de conștientizare a culturii românești este mult mai ridicat, în special în ceea ce privește muzica și bucătăria. 36,2% dintre respondenții din regiunea Cernăuți, indiferent de originea lor etnică, au declarat că au cunoștințe despre muzica românească și 31,9% au declarat că sunt familiarizați cu bucătăria

românească. Cu toate acestea arta (8,5%) și literatura (8,5%) sunt foarte puțin cunoscute chiar și în aceste regiuni.

Figura 3. Cât de bine cunoașteți bucătăria, arta, muzica, literatura românească? %

1.5. Capacitatea instituțională și expertiza interne

În ceea ce privește capacitatea instituțională internă a României principala poveste de succes a țării pare a fi lupta împotriva corupției. Experții ucraineni notează că eforturile recente ale României de a combate corupția și experiența dobândită de București în acest sens sunt percepute în Ucraina ca exemple pozitive. Trimiteri la experiența României în combaterea corupției se regăsesc în Raportul Analitic din Discursul Anual pentru anul 2017 adresat de președintele Ucrainei către Parlament²³. Mai mult, Laura Codruța Kövesi, în prezent șefa Parchetului European și fostul șef al Direcției Naționale Anticorupție din România, este văzută ca un simbol al luptei anticorupție, ale cărei realizări sunt admirate în Ucraina.

”

Procesul și experiența de combatere a corupției în România sunt foarte importante și este important să încurajăm cooperarea [Ucrainei cu România în acest domeniu], deoarece ambele țări par să aibă priorități foarte similare în acest sens [...]. Aceasta este una dintre problemele comune.

Natalya Belitser

”

Una dintre cele mai mari povești de succes ale României este reprezentată de lupta împotriva corupției. România nu este una dintre cele mai puțin corupte țări din Europa, dar este una dintre țările cu cele mai mari rate de succes în combaterea corupției, iar ei [românii] au avut același punct de plecare ca și noi.

Serhii Hakman

”

Lupta împotriva corupției este relevantă pentru cele două țări. În România schimbările sistemice nu ar fi avut probabil loc până acum, dar Laura Codruța Kovesi a devenit un simbol, o legendă, adesea idealizată în țara noastră [...]. În Ucraina este văzută ca o poveste de succes [...].

Sergiy Gerasymchuk

”

România a făcut progrese destul de semnificative în lupta împotriva corupției. Ucraina poate împrumuta această experiență, anume mecanismele utilizate în combaterea corupției. Este foarte important că în România, spre deosebire de Ucraina, unii înalți oficiali au fost închiși, în timp ce noi [ucrainenii] nu am ajuns încă la acest nivel. Acolo [în România] acest lucru s-a întâmplat deja.

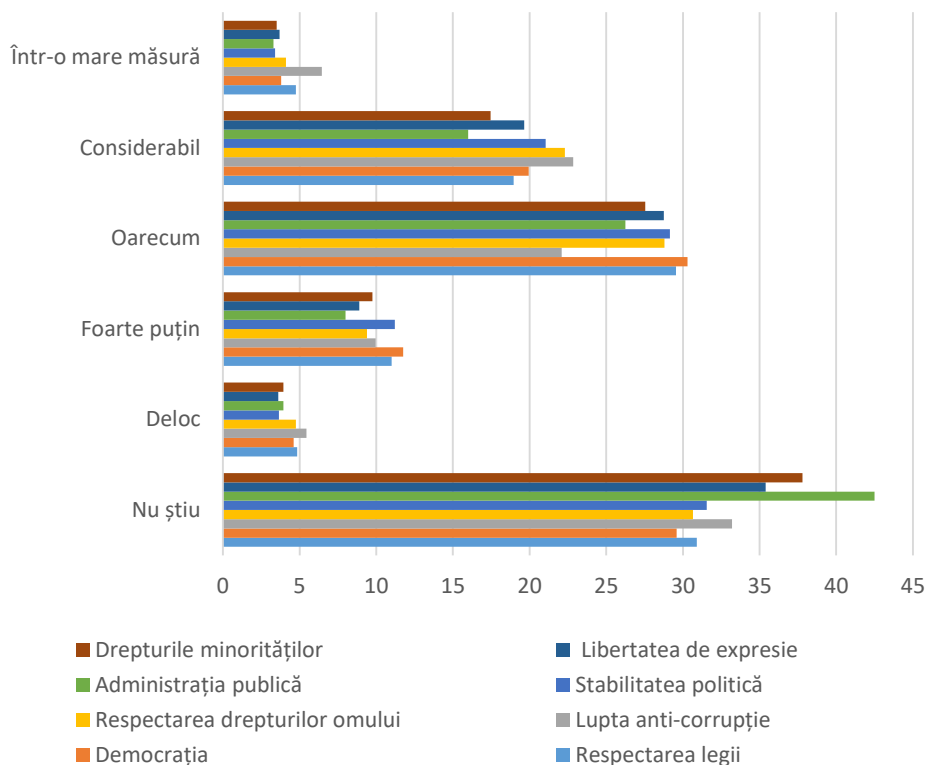
Sergiy Fedunyak

După cum arată rezultatele sondajului, 53,1% dintre ucrainenii consideră că țara lor se poziționează mai slab în comparație cu România în ceea ce privește lupta împotriva corupției, în timp ce procentajul respondenților care consideră că România ar putea fi considerată un model privind lupta anticorupție pentru alte țări din regiune este mai scăzut și constituie 29,4%. La întrebarea dacă România ar putea fi privită ca un exemplu pozitiv pentru celelalte țări din regiune în diferite domenii (precum democrația, statul de drept, drepturile omului, stabilitatea politică etc.), răspunsurile pozitive în rândul respondenților din Ucraina au variat între 19,3 și 29% (Figura 4).

De asemenea, trecerea României de la un regim totalitar la o economie de piață, respectarea standardelor NATO / UE, utilizarea unei singure limbi de stat au fost indicate de experți ca fiind reușite importante și demne de luat în considerare de către statul ucrainean.

Majoritatea experților au evaluat pozitiv diplomația României și politica externă a țării, care a rămas constant pro-occidentală, indiferent de schimbările de la conducerea țării. Potrivit experților, după căderea regimului comunist tradițiile diplomatice și abilitățile diplomatice ale României au fost restabilite și din acel moment România și-a îmbunătățit în mod constant expertiza diplomatică.

Figura 4. Credeți că România ar putea fi considerată un exemplu de urmat pentru celelalte țări din regiune în ceea ce privește: respectarea legii, democrația, lupta împotriva corupției, respectarea drepturilor omului, stabilitatea politică, administrația publică, libertatea de expresie, respectarea drepturilor minorităților? (%)

”

Dintre țările vecine, România se definește printr-o diplomatie solidă. Școala diplomatică românească a fost întotdeauna la un nivel foarte înalt. Și [România are] continuitate în politica sa externă [...]. Nu există fluctuații semnificative. Politica externă a devenit stabilă [...]. Nu ca în Ucraina, unde de fiecare dată când a fost instalat un nou guvern, noi [ucrainenii] nu știam dacă va exista o orientare către Occident sau către Rusia.

Serhiy Gerasymchuk

”

Politica externă a României a fost întotdeauna la un nivel foarte ridicat. România este o țară cu o diplomatie puternică și profesionistă.

Serhii Bostan

”

România are o diplomatie puternică, servicii de informații bune, dă dovadă de destul echilibru în evaluarea situațiilor și de o preocupare permanentă legată de atingerea obiectivelor sale. Procesul decizional funcționează bine.

Andrii Veselovsky

”

Există tradiție diplomatică în România [...]. Diplomația românească este foarte experimentată, ei [Romania] au propria lor tradiție diplomatică care nu a fost complet afectată în timpul regimului comunist. [...]. Tradițiile, abilitățile diplomatice și contactele au fost restabilite. Ei își folosesc capacitățile destul de eficient și sunt conștienți de limitele propriului stat, ale armatei și ale economiei. Ei înțeleg cât de unită și stabilă este societatea lor [...].

Yaroslav Matiychuk

”

[...] Expertiza diplomației [românești] este la un nivel foarte ridicat [...]. Chiar și în timpul regimului comunist, România nu a pierdut semnificativ acest nivel. Iar după 1990 România nu a făcut decât să îmbunătățească calitatea diplomației sale.

Sergiy Fedunyak

”

Poziția România în regiune arată bine, ceea ce poate fi rezultatul unor abordări chibzuite în ceea ce privește politica externă.

Mykola Kapitonenko

1.6. Apartenența la organizații internaționale

România a fost primul stat care a ratificat Acordul de Asociere dintre Ucraina și UE, demers care, potrivit fostului președinte al Ucrainei, Petro Poroșenko, „va rămâne pentru totdeauna în istoria relațiilor ucraineno-române. Aceasta reflectă totodată atitudinea României față de perspectiva aderării Ucrainei la Uniunea Europeană”²⁴. Astfel, România este văzută ca o țară care ar putea deveni o „punte” între Ucraina și UE²⁵.

Aderarea României la structurile euro-atlantice este percepută în Ucraina ca principalul stimulente ce a stat la baza progresului țării. De exemplu, 44,5% dintre ucraineni cred că aderarea la UE a contribuit pozitiv la dezvoltarea României. 39,7% dintre respondenți consideră că apartenența României la NATO a avut un impact pozitiv asupra securității țării. Cu toate acestea doar 24,3%, respectiv 22,2% dintre ucraineni percep România ca un model de integrare în UE, respectiv, NATO.

În același timp, după cum arată rezultatele sondajului, populația a evaluat destul de moderat capacitatea României de a promova interesele regiunii în UE și NATO. Numărul celor care apreciază pozitiv sau oarecum pozitiv capacitatea României de a promova interesele regiunii în UE a fost de 24,3%, în timp ce 22,1% evaluează similar capacitatea statului român de a promova interesele regiunii în NATO.

Rolul jucat de România în organizațiile internaționale (UE și NATO) este văzut de ucraineni ca fiind unul moderat, având în vedere complexitatea regiunii

Parteneriatului Estic și a Mării Negre. Potrivit experților, există două explicații majore pentru această constatare. În primul rând, există în regiune și alte state care au capacități de leadership mai solide și mai bine consolidate decât cele ale României (în special Polonia și Turcia). În al doilea rând, puterea economică și militară a României, în pofida progreselor sale recente, rămâne în continuare inferioară celorlalți actori din regiune. Potențialul regional al României a crescut, cu sprijinul UE și NATO, totuși, pentru a juca un rol proeminent la scară regională este necesară și o voință politică solidă la nivelul establishment-ului românesc. În tot acest timp, România ar putea deveni mai vizibilă în cooperarea sectorială cu alte țări din regiune (inclusiv state non-UE / non-NATO), în domenii precum securitatea cibernetică sau sectorul energetic.

”

În contextul Mării Negre, avem cel mai mare stat din regiune - Federația Rusă, și al doilea mare stat - Turcia [...]. Și mai avem încă două state importante la nivel de resurse și ambiții - Ucraina și România [...]. România este singura țară de aici care este atât membru NATO cât și UE. În plus, are sprijinul marilor țări europene și, de asemenea, al Statelor Unite [...]. Prin urmare, România deține un rol important, în ciuda potențialului uman și economic mai redus. Poate fi numit acest lucru leadership?

Andrii Veselovsky

”

Parteneriatul Estic este un subiect complicat, deoarece reprezintă un proiect foarte eterogen. Pentru a-l menține în prim-plan este necesară determinare politică la Bruxelles, determinare care depinde de Berlin și Paris, dar nu de București. Este necesară și o capacitate de asistență, capacitate pe care Berlinul, Parisul sau Stockholmul și-o pot permite, dar nu și Bucureștiul. [...]. Este clar că România are ambiția de a juca un rol în această regiune, dar Polonia este motorul regional [...]. În regiunea Mării Negre avem Turcia care are o influență enormă și este o putere navală.

Sergiy Gerasymchuk

”

În Marea Neagră România nu este un stat NATO esențial, mai ales că există Turcia acolo.

Oleksii Poltorakov

”

Când vorbim la nivel global despre această regiune, România se situează mai jos decât Turcia, Polonia [...].

Serhii Bostan

”

Sistemul de securitate din regiunea Mării Negre este slab [...]. Riscul a crescut pentru toate țările din regiune [...]. Rolul României nu este unul cheie, deoarece profilul de securitate al regiunii este definit în primul rând de Rusia, Turcia și relațiile dintre ele. Totuși, în calitate de membru NATO, România poate influența situația privind securitatea regională prin intermediul inițiativelor din cadrul alianței.

Mykola Kapitonenko

La nivel de experți, atât formatele multilaterale (prin intermediul cadrelor instituționale furnizate de UE și NATO), cât și formatele bilaterale de cooperare cu România sunt considerate a fi importante pentru Ucraina. De fapt, cele două formate sunt corelate, potrivit experților. Atunci când cooperarea bilaterală funcționează corect, formatul multilateral de cooperare are doar de câștigat.

”

Pentru Ucraina prioritatea o reprezintă securitatea regiunii Mării Negre. Capacitățile românești și poloneze nu sunt suficiente în acest sens. Aici trebuie să ne bazăm mai mult pe cooperarea cu NATO decât exclusiv pe cooperarea cu România [...]. Dar acestea sunt legate între ele [...]. Dacă există o cooperare bilaterală corectă, atunci formatul multilateral va avea de câștigat.

Sergiy Gerasymchuk

”

Nu cred că pot fi separate, ele [formatele bilaterale și multilaterale de cooperare] se îmbină foarte bine. Îmbunătățirea relațiilor bilaterale ar putea fi un pas [al Ucrainei] către integrarea în UE și NATO. Prin urmare, aceste formate nu se contrazic reciproc, mai degrabă se întăresc reciproc, deoarece există un scop comun și o cale comună.

Natalya Belitser

”

Nu putem scăpa de formatele UE și NATO. Avem și vom avea cu siguranță acest context. Trebuie să le avem pe amândouă. La fel de importantă este și intensitatea dezvoltării instituționale la nivel bilateral.

Sergiy Fedunyak

”

Nu le putem privi detașate [...]. Fiindcă dialogul Ucraina-România se referă la relațiile Ucrainei cu un stat membru UE și NATO. Trebuie să îmbunătățim dialogul, dar acest lucru este complicat în afara cadrului UE și NATO, deoarece acesta este contextul care va însoți întotdeauna relațiile.

Serhii Bostan

”

Trebuie să consolidăm cât mai mult posibil relațiile bilaterale cu România și să încercăm să rezolvăm momentele ambigue pe care le avem în relația noastră. Întrucât România înțelege că rolul ei regional actual nu îi permite să conducă procesul sau să stabilească agenda, aceasta preferă formatele multilaterale. În acest sens, există o solidaritate absolută între România și Polonia, iar noi [Ucraina] ar trebui să ne străduim să fim al treilea element în această construcție.

Andrii Veselovskyi

În concluzie, pe baza rezultatelor obținute în Ucraina, apartenența la UE și NATO reprezintă elemente cheie ale influenței României pe scena internațională, ceea ce sugerează că abilitatea Bucureștiului de a pune în practică o politică externă eficientă depinde în mare măsură de aceste organizații / instituții internaționale care compensează limitările naționale.

2. CAPACITATEA DE ACTOR EXTERN A ROMÂNIEI ÎN VECINĂTATEA SA ESTICĂ:

PERCEPȚII EXTERNE DIN REPUBLICA MOLDOVA

2.1. Mărimea (suprafața și populația) și poziția geografică

În Republica Moldova importanța dimensiunii teritoriale și amplasării geografice a României sunt în mare parte asociate cu accesul țării la resurse naturale și la Marea Neagră, în timp ce populația este percepută ca o sursă de know-how. Experții din Republica Moldova consideră acest factor suficient de important pentru ca România să joace un rol vizibil în regiune. Cu toate acestea experții subliniază că, în ciuda dimensiunii relevante, a resurselor naturale disponibile și a populației, aceste active sunt în prezent subexploatate.

”

Probabil, la modul obiectiv, Romania este o țară care poate fi raportată la statele care sunt și de talie mai mare, la nivel de vârstă, la nivel de dezvoltare, [...] și la nivel de imagine pe plan internațional.

Viorel Chivriga

”

Romania este practic unica țară din regiune, cu excepția Turciei, care are acces la resurse de gaze și petroliere, comparativ mai mari în raport cu alte țări.

Iulian Groza

”

Are capacități, resursele în primul rând, sau poziționarea [geografică] dar ele nu sunt adecvat exploatate.

Octavian Țicu

”

Romania este o țară de talie medie în care există foarte multe avantaje neexplorate, neexploatate și nevalorificate.

Igor Munteanu

România este percepută la nivel social ca fiind de dimensiune importantă: 73,8% dintre respondenți consideră că România este o țară cu un teritoriu extins, în timp ce 69,1% dintre respondenți cred că România are o populație numeroasă. Această percepție este probabil determinată de faptul că Republica Moldova este mai mică decât România; prin urmare, percepțiile despre dimensiunea, teritoriul și populația României par mai degrabă evaluate în termeni comparativi.

Mai mult, 57,3% dintre moldoveni consideră că dimensiunea și poziția geografică a României permit țării să joace un rol proeminent în vecinătatea sa estică. Cu toate acestea capacitatea României de a exercita influență în regiune pare a fi obstrucționată de factori externi. În timp ce percepția societală generală este că poziționarea geografică a României este una avantajoasă (77,8%), experții evidențiază provocările existente în regiune. Astfel, poziția geografică apare ca fiind destul de problematică din punct de vedere geopolitic, cu o serie de provocări regionale de securitate care induc presiuni și costuri suplimentare.

”

Toată Europa de Est este o zonă de conflict permanent. [...]Poziția geografică [a României] nu este nici pe departe un cadou de la Dumnezeu, ci este mai degrabă o zonă de vulnerabilități în care trebuie să cheltui mai mult pentru securitate și stabilitate decât în alte regiuni.

Igor Munteanu

”

România se află într-o zonă plină de conflicte înghețate sau active, inclusiv Ucraina.

Anatol Șalaru

Mai mult, experții subliniază că există și alți actori importanți în regiune, precum Turcia sau Federația Rusă, care sunt direct interesați să influențeze evoluțiile regionale. Prin urmare, capacitatea României de a deveni un actor important la nivel regional depinde foarte mult de capacitatea sa diplomatică de a interacționa cu aceste două state. În plus, Polonia și Ucraina sunt, de asemenea, considerate influente în regiune.

”

În regiunea aceasta sunt și alți actori care finanțează multe procese, fie că este vorba de Turcia sau Federația Rusă. Capacitatea României de a deveni lider regional este într-o mare măsură direct proporțională cu capacitatea României de a interacționa cu aceste două forțe.

Iulian Groza

”

Ucraina, chiar dacă are un război pe teritoriul său, este mult mai atractivă sub aspectul investițiilor, chiar dacă este în declin demografic, suprafața acesteia reprezintă un atu strategic sau geo-economic [...].

Igor Munteanu

”

Dacă România ar fi o țară credibilă din punct de vedere politic, dacă ar fi tratată ca atare și de către Ucraina, în particular, ar putea fi probabil un lider regional.

Iulian Frunțașu

”

România trebuie să înțeleagă că în est mai este un stat mare, mai mare ca România [Ucraina] care, cu toate dificultățile pe care le are acum, [...], este un stat care, [...] în viitorul apropiat va deveni o putere economică în zonă; este un stat care are resurse, industrii puternice, o populație dublă în comparație cu România și care poate crește economic rapid.

Viorel Chivriga

2.2 Capacitatea economică

România este percepută ca fiind cel mai important partener economic al Republicii Moldova. Acest lucru a devenit posibil mai ales după ce Republica Moldova a semnat Acordul de Asociere cu Uniunea Europeană, România depășind astfel

Federația Rusă în ceea ce privește schimburile comerciale cu Republica Moldova*. În general cooperarea economică dintre România și Republica Moldova poate fi caracterizată ca dinamică și intensă²⁶. Există numeroase proiecte comune în derulare (majoritatea finanțate de guvernul român) care contribuie la consolidarea bilaterală dintre cele două țări, de exemplu: proiectul SMURD**, gazoductul Iași-Ungheni, reabilitarea Hidrocentralei de la Stînca Costești etc. România oferă în mod direct asistență financiară atât sub formă de investiții publice, cât și sub formă de investiții private. Mai mult decât atât, România furnizează și ajutoare financiare, subvenții nerambursabile destinate mediului de afaceri din Republica Moldova sau proiectelor de infrastructură cum ar fi reabilitarea monumentelor de cultură, renovarea instituțiilor de învățământ (școli și grădinițe) sau acordarea de burse pentru tinerii din Republica Moldova***.

Percepția cetățenilor din Republica Moldova asupra economiei României este una pozitivă. Conform datelor sondajului efectuat, moldovenii percep economia României ca fiind una dezvoltată (47%), diversă (47.2%), prosperă (46.95%) iar aproape jumătate dintre respondenți (46.8%) consideră că din punct de vedere economic România are un rol important în regiune. Modelul de dezvoltare economică al României este unul atractiv având în vedere faptul că 48,9% din respondenți cred că România ar putea fi un exemplu de dezvoltare economică și pentru alte țări din regiune (Figura 5). În ceea ce privește investițiile majoritatea cetățenilor moldoveni sunt la curent cu investițiile României în Republica Moldova și în proporție de 70.3% din cetățeni apreciază foarte mult importanța acestora. Cooperarea economică dintre cele două state este importantă pentru 68.2% dintre respondenți. Totuși, în opinia experților, România nu a reușit încă să demonstreze o capacitate externă ridicată din punct de vedere economic în raport cu Republica Moldova. În ciuda parteneriatului economic, a investițiilor făcute, a proiectelor aflate în derulare, România pare să nu fie capabilă să transforme instrumentele economice în pârguri politice. O astfel de observație a fost destul de des invocată în rândul experților care percep și recunosc România ca fiind cel mai important partener economic al Republicii Moldova, dar al cărui potențial este insuficient exploatat. Experții par, de asemenea, să nu fie de acord cu modul în care România a oferit până acum sprijin Republicii Moldova, mai ales atunci când vine vorba de domeniile în care România a ales să acorde asistență financiară. Altfel spus, cantitatea limitată de investiții străine directe (ISD) provenită din România în domenii strategice precum asigurări, finanțe, servicii poștale, telecomunicații, energie etc, numărul mic de companii românești pe

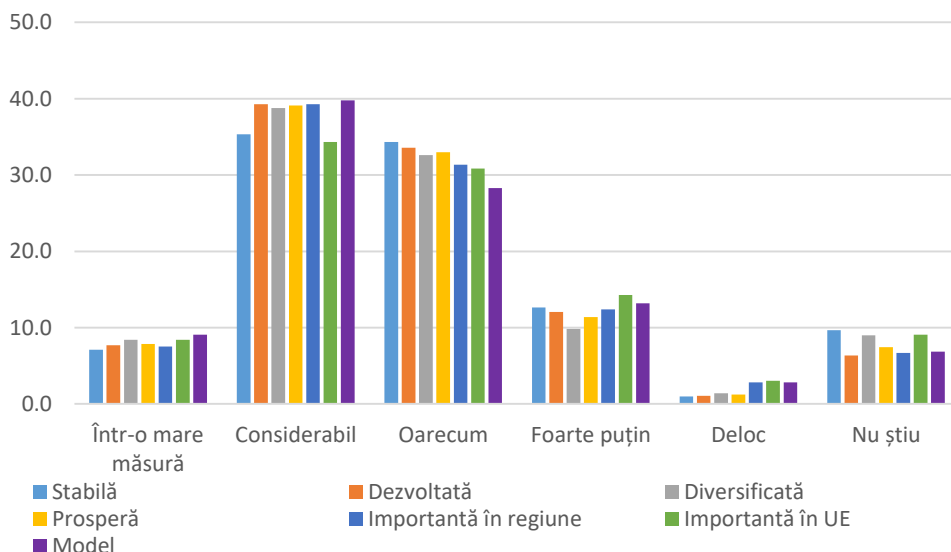
* În anul 2014, România a devenit pentru prima dată principalul partener comercial al Republicii Moldova depășind Federația Rusă. Valoarea fluxurilor comerciale cu România au fost de 1.23 miliarde de dolari, conform datelor furnizate de Biroul Național de Statistică din Moldova.

** SMURD este serviciul de salvare de urgență al României, care din 2014 funcționează și în Republica Moldova.

*** Conform acordului bilateral între România și Republica Moldova din 2012, România oferă în fiecare an peste 5000 de burse elevilor și studenților din Republica Moldova.

piața moldovenească nu pare să susțină în practică un rol vizibil jucat de România în economia moldovenească. În tot acest timp, investițiile directe ale Federației Ruse în economia Republicii Moldova sunt percepute ca fiind bine orientate către sectoarele economice strategice.

Figura 5. Considerați că economia României este stabilă, bine dezvoltată, diversă, prosperă, capabilă să joace un rol important în regiune/în UE; ar putea fi un model de dezvoltare economică pentru celelalte țări din regiune? %

”

România a fost codașă la capitolul investiții, în termeni generali România lipsește din peisajul economic moldovenesc. Dacă ne uităm la portofoliul financiar pe care România l-a investit în Republica Moldova, atunci România ar trebui să fie foarte dezamăgită de rezultatele pe care le-a obținut în viața politică. După anumite estimări aproximativ un miliard de dolari s-au investit aici. Întrebarea este în ce măsură aceste priorități investiționale au fost corect alese? Să faci școli sau grădinițe în condițiile unui declin dramatic, galopant, este o investiție cel puțin bizară.

Igor Munteanu

”

România are o viziune slabă în ceea ce privește Republica Moldova. Dacă comparați 2008 cu 2016 la volumul de ISD în Republica Moldova, veți primi o cifră catastrofală de condamnare a României. În timp ce România investește bani publici pentru a transforma Republica Moldova într-o țară normală, investițiile private românești în Republica Moldova scad, iar investițiile rusești cresc. [...] Un alt aspect important se referă la prezenta companiilor românești în Republica Moldova și la acest capitol situația este catastrofală.

Veceaslav Ioniță

”

Eu nu am văzut până la momentul actual niște acte care să arate măsurile de întreprins de ambele părți, la nivel național, de către stat, de instituții, dar și de către actori care sunt destul de importanți, din comunitatea de afaceri, reprezentanți ai business-ului românesc și ai business-ului moldovenesc.

Viorel Chivriga

”

România a dat prima dată 100 de milioane granturi, mulțumim, dar ce au reprezentat acești bani? Au fost bani risipiți pentru că dacă Romania vrea să joace un rol, nu trebuie să dea „pomană” unui frate sărac. Asta este o abordare greșită, o înțeleg, dar Romania nu trebuie doar să dea bani, ci să seteze politica publică în Republica Moldova. România poate exporta ce înseamnă ‘bune practici’. [...] Există o altă viziune politică la București care nu înțelege că Republica Moldova nu trebuie ajutată financiar, ci ea trebuie ajutată cu așa numitul „smart money”, când banii care intră în Republica Moldova, o transformă într-o țară europeană.

Veceaslav Ioniță

”

Este foarte important ca Romania să aloce bani pentru a reconstrui, pentru a moderniza grădinițe, școli și alte edificii culturale din Republica Moldova, toate aceste lucruri sunt absolut necesare și ele cu timpul (dar și acum) vor fi apreciate, dar principală problemă a României este că ea pierde războiul informațional cu Federația Rusă.

Anatol Țăranu

”

Ipotetic, dacă eu aș fi fost decidentul banilor românești destinați Republicii Moldova, cred că aș fi investit într-un drum național, așa cum au făcut-o americanii. Este bine să investești în artă, educație, dar cercul beneficiarilor, care apreciază, este mai mic, decât dacă acești bani ar fi fost investiți în reparația la standarde internaționale de calitate ale unui drum. Și acest drum îl alegi în funcție de importanta sa (Giurgiulești-Oancea, de exemplu).

Ilian Cașu

2.3 Capacitatea militară

Discursul oficial al Republicii Moldova în domeniul apărării și securității descrie relația moldo-română ca fiind constantă, eficientă și în general pragmatică, cu o cooperare extinsă în mai multe domenii: de la schimburi de personal la exerciții militare comune și instruire.²⁷ În majoritatea cazurilor Republica Moldova recunoaște și apreciază sprijinul României pentru dezvoltarea sectorului militar.²⁸ Astfel, România s-a dovedit a fi proactivă în sprijinirea modernizării armatei moldovenești prin donații, transfer de know-how și proiecte comune. Această abordare este împărtășită și de experți, care consideră România ca un actor important în regiune în domeniul securității și în cel militar. De asemenea, experții recunosc interesul și rolul activ al României în consolidarea cooperării militare cu Republica Moldova și percep Romania ca un exemplu de urmat în ceea ce privește modul în care ar trebui modernizată armata moldovenească.

”

România poate fi considerată un exemplu pentru Republica Moldova [...] mai ales în ceea ce privește modul în care a fost organizată armata română sau în modul în care România a știut să țină pasul cu standardele NATO. [...] România a făcut multe, am avut o colaborare foarte bună [...], dar oamenii noștri nu reușesc să țină pasul cu propunerile care vin din România.

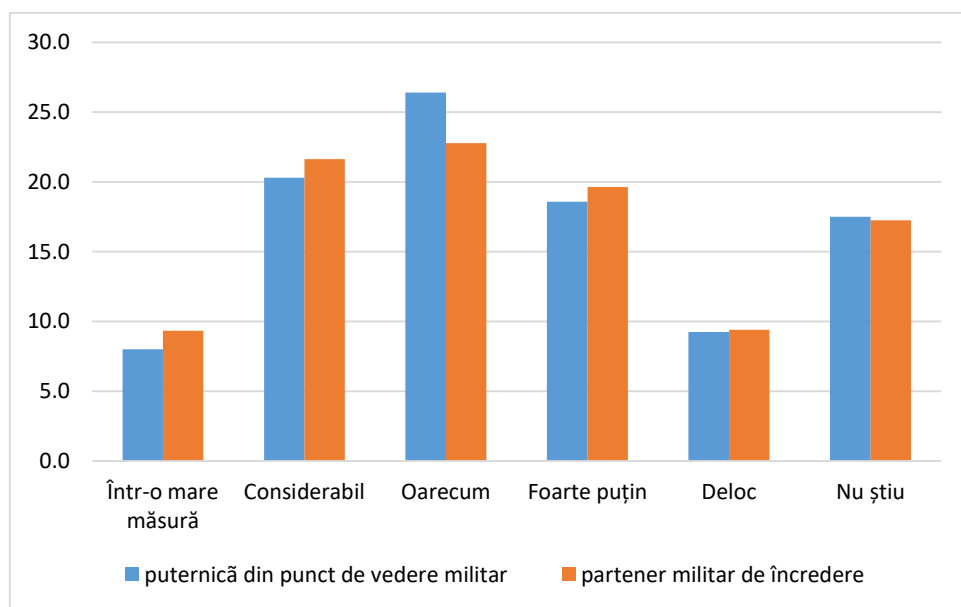
Anatol Țăranu

Cred că România este un factor de stabilitate [...]. O Românie stabilă și prosperă este cel mai bun factor de stabilitate pentru Republica Moldova.

Iurie Reniță

Cu toate acestea, la nivel social, percepția capacității militare a României nu este foarte pozitivă. România este privită ca având o capacitate militară importantă în regiune de către 28,3% din populație, în timp ce doar 30,9% dintre respondenți consideră că România este un partener militar de încredere (Figura 6).

Figura 6. Considerați România puternică din punct de vedere militar/un partener militar de încredere? %

În plus, atunci când vine vorba de dimensiunea militară a relațiilor moldo-române, majoritatea experților subliniază importanța aderării României la organizațiile internaționale. Participarea la NATO este văzută, în principal, ca determinantă în sporirea capacităților, credibilității și expertizei militare a României. De fapt, experții subliniază că, în probleme legate de apărare și securitate, capacitatea de

actor extern a României depinde în proporție covârșitoare de umbrela de securitate a NATO și de parteneriatul cu SUA. În acest sens, Romania este percepută ca un membru NATO important și un partener strategic al SUA în regiune, cu expertiză și capacități solide, care contribuie la consolidarea securității regionale. În ceea ce privește Republica Moldova, experții recunosc că nivelul de cooperare cu România în domeniul securității și apărării depinde foarte mult de elitele politice aflate la putere în Chișinău.

” *Avantajul enorm al României este apartenența la NATO și parteneriatul strategic cu SUA.*

Ion Șișcanu

” *România are un parteneriat special cu Statele Unite ale Americii și există un fel de delegare a responsabilității sau a atenției pentru România și o încredere față de România la Washington în raport cu regiunea, cu intervențiile care sunt aici.*

Iulian Groza

” *Eu cred că România este un furnizor de stabilitate, anume prin poziția sa fermă în ceea ce privește orientarea euro-atlantică, alianța sa cu SUA, toate acestea fac ca oricare încercare de a destabiliza această regiune (amenințare care poate veni nu doar din partea Rusiei), să se ciocnească de acest zid, de alianța româno-americană. Și dacă n-ar exista această alianță, România ar fi mult mai vulnerabilă, dar și situația regională ar fi fost mult mai proastă.*

Anatol Țăranu

” *România poate oferi stabilitate și securitate numai printr-un parteneriat solid cu SUA.*

Iulian Frunțasu

” *Republica Moldova este o țară imprevizibilă [...] se schimbă în funcție de guvern și de partidele care ajung la putere [...] Toate aceste fluctuații au condus la o situație în care NATO nu își mai poate face un plan sigur de colaborare cu Republica Moldova, inclusiv colaborarea în ceea ce ține de dotarea armatei naționale cu echipament militar a fost stopată, deoarece NATO nu vrea să pregătească o armată care va fi ostilă, nu vrea să o doteze. Mă bucur că România nu a încetat această colaborare și întotdeauna a fost deschisă.*

Anatol Șalaru

Cu toate acestea, dintr-o perspectivă diferită, unii experți consideră că Romania în această regiune este mai degrabă un „consumator de securitate” decât un „furnizor de securitate”, în timp ce apartenența Bucureștiului la organizațiile transatlantice nu numai că a determinat o reacție negativă din partea Federației Ruse, dar în fapt a expus Republica Moldova, care se află acum între două blocuri geopolitice majore, comunitatea transatlantică și Federația Rusă.

”

În acest moment, eu cred că România nu este un furnizor de securitate, ci mai degrabă un consumator de securitate. Scutul de apărare antirachetă și aderarea la NATO reprezintă un factor de stabilitate pentru România; nu le văd vizibile pentru Republica Moldova. [...] Intrarea României în NATO a fost percepută de Federația Rusă ca o amenințare mai directă asupra influenței în Republica Moldova [...].

Octavian Țicu

”

Noi suntem într-o zonă gri, ne-ar fi plăcut să fim și noi sub scutul acesta al alianței, și din acest motiv și rușii au comportamentul mai belicos, mai militarist. Când există două blocuri mari care ajung la un „război rece”, cei care sunt între au de suferit (vezi Georgia, Ucraina).

Iulian Frunțașu

Comunitatea de experți din Republica Moldova subliniază importanța consolidării cooperării bilaterale în domeniul apărării dintre cele două țări. Abordarea bilaterală, potrivit experților, ar reduce dependența de structurile euro-atlantice, făcând astfel irelevante abordările divergente ale altor state membre UE/NATO față de Republica Moldova, care, din motive geopolitice, nu consideră necesară o relație mai strânsă cu Chișinăul.

”

România nu a fost niciodată un actor independent și asta deoarece România este foarte dedicată și foarte receptivă la mesajele care vin din alte capitale europene. Există un complex de inferioritate al României.

Anatol Țăranu

”

România de multe ori a greșit atunci când a colaborat cu Republica Moldova la nivel european, pentru că la nivel european nu toate țările au aceeași politică față de Republica Moldova, față de Ucraina sau față de Federația Rusă. De aceea, România ar trebui să colaboreze și în cadrul NATO, dar mai mult la nivel bilateral cu Republica Moldova.

Anatol Șalaru

Necesitatea consolidării colaborării militare dintre Republica Moldova și România a fost susținută și la nivelul sondajului național de către 48,9% dintre respondenți. Cooperarea militară dintre cele două țări este considerată de dorit de 47,4% dintre respondenți. În plus, în eventualitatea unui conflict armat, 53% din populația Republicii Moldova ar apela la sprijinul României. Mai mult decât atât, în ceea ce privește dosarul transnistrean, societatea moldovenească ar saluta mai multă implicare din partea României în protejarea suveranității și integrității teritoriale a Republicii Moldova, în special implicarea la nivel diplomatic (44,1%) și în ceea ce privește acordarea de asistență (47,2%).

2.4. Istoria și cultura

Cultura și istoria reprezintă o dimensiune importantă a relațiilor bilaterale moldo-române. Aceste legături speciale „bazate pe tradiții istorice și cultură comună”²⁹ nu sunt evidențiate nici în discursul oficial, nici la nivel societal în Republica Moldova. Așadar, aproximativ 2/3 dintre respondenți consideră cultura moldovenească (74,4%), istoria (71,9%) și tradițiile (75,4%) foarte apropiate sau apropiate de cele din România*. În plus, atunci când respondenții au fost rugați să menționeze primul cuvânt care le vine în minte atunci când aud „România”**, cuvinte precum: „vecini” (20,3%), „frați” (8,9%) și „prieteni” (5,5%) au fost printre cele mai frecvente.

În general ponderea celor care au cunoștințe despre România este destul de mare (Figura 7). În principal arta românească este în mare parte cunoscută sau considerabil cunoscută de către respondenți (40%), cele mai cunoscute fiind literatura (48,8%), bucătăria (51,3%) sau muzica (62,3%).

Cu toate acestea comunitatea de experți din Republica Moldova evidențiază incapacitatea României de a utiliza în mod corespunzător „puterea sa blândă” (soft power), deoarece acționează într-un mod destul de timid, evitând implicarea activă. Prin urmare, viitorul relațiilor bilaterale pare să depindă de modul în care România va putea promova în mod coerent și activ politici de tip soft în Republica Moldova.

”

Renovarea grădinițelor reprezintă un exemplu bun de putere soft a României, dar aceste acțiuni nu sunt promovate suficient, nu sunt diseminate aceste informații. Comportamentul României poate fi caracterizat de supra-modestie.

Viorel Chivriga

”

[...] mult depinde de modul în care Bucureștiul va putea promova politici coerente în raport cu ceea ce se numește politică de identitate în Republica Moldova. [...] Noi aici în Republica Moldova avem impresia că Bucureștiul se simte stânjenit de politicile pe care le promovează în Republica Moldova. Cred că Bucureștiul trebuie să urmeze exemplul Budapestei, să fie mai incisiv în această privință, să se impună pur și simplu.

Anatol Țăranu

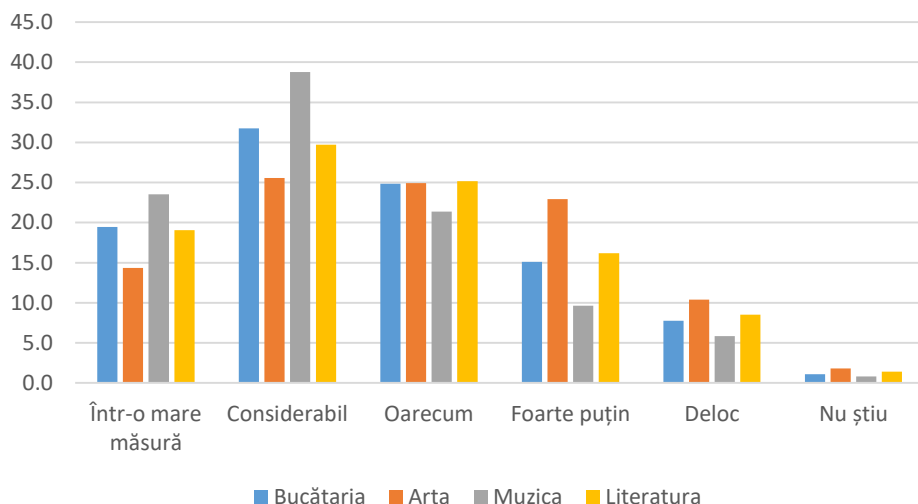
* Respondenții care au indicat limba maternă ca fiind limba română percep solide legăturile dintre cultura Republicii Moldova și cultura României (83,2%), istorie (80,6%) și tradiții (83,9%), comparativ cu respondenții care au indicat limba maternă ca fiind limba rusă sau ucraineană. Respondenții care au indicat limba maternă rusa percep cultura moldovenească (50,3%), istoria (46,1%) și tradițiile (51,4%) ca fiind foarte apropiate sau apropiate de cele din România. Respondenții care au indicat limba maternă ucraineană percep cultura moldovenească (36,8%), istoria (34,2%) și tradițiile (42,1%) ca fiind foarte apropiate sau apropiate de cele din România.

** Întrebarea a fost deschisă.

” În viziunea decidenților de la București, estul are proporții hiperbolizate. Există o frică vizavi de tot ce vine din est.

Iulian Frunțușu

Figura 7. Cât de familiar sunteți cu bucătăria, arta, muzica, literatura românească? (%)

România își poate spori vizibilitatea și prezența doar investind mai mult în mass-media moldovenească (atât în segmentele TV, cât și în mediul online), mai ales având în vedere că Federația Rusă este foarte prezentă și activă pe piața mass-media moldovenească. De altfel, principala provocare în Republica Moldova pare să fie capacitatea ridicată a Rusiei de a controla spațiul informațional.

” Noi suntem în spațiul informațional rusesc. Și războiul identitar care actualmente se petrece aici în Republica Moldova niciodată nu se va termina atâta timp cât spațiul informațional va fi dominat de Federația Rusă. Dacă România dorește și intenționează să obțină rezultate palpabile în această zonă, principalele investiții românești trebuie să fie în zona informațională.

Anatol Țăranu

Din această perspectivă România nu este considerată asertivă la nivel informațional, în timp ce investițiile în mass-media din Republica Moldova ar trebui să reprezinte o prioritate pentru politica externă românească. Totodată, România pare să se concentreze în principal pe populația vorbitoare de limbă română a

Republicii Moldova, fără să se adreseze și segmentului de populație format din vorbitori de limbă rusă atât din Transnistria, cât și din Găgăuzia.

”

[...] este necesară dezvoltarea presei, a presei independente, a diversificării surselor de informare, este nevoie de susținerea instituțiilor de presă independente, asistența tehnică bazată pe necesități, ridicarea calității știrilor, îmbunătățirea mediului juridic și de reglementare pentru presa independentă.

Natalia Stercul

”

Eu cred că Romania poate să întreprindă mai multe acțiuni în domeniul media. Avem un proiect de cooperare cu TVR Moldova și de ani de zile încerc să le propun să încercăm să dezvoltăm cel puțin o parte din emisiuni, sau o emisiune care să ajungă la vorbitorii de limba rusă. Și eu cred că aici România poate face mult mai mult, adaptându-se la contextul local. [...] Acest lucru ar spori imaginea României la nivelul societății dincolo de vorbitorii de română, un spațiu media încărcat cu diferite mituri și stereotipuri promovate de surse și programe locale.

Iulian Groza

”

Este foarte important ca România să aloce bani pentru a reconstrui, pentru a moderniza grădinițe, școli și alte edificii culturale din Republica Moldova, toate aceste lucruri sunt absolut necesare și ele cu timpul (dar și acum) vor fi apreciate, dar principală problemă a României este că pierde războiul informațional cu Rusia. Și atâta timp cât acest fenomen va continua, noi nu putem vorbi despre un succes al politicii românești vis-a-vis de Republica Moldova. [...] România bagă bani în pereți, iar rușii bagă bani în minți. Și atunci concluzia este: reorientați resursele!

Anatol Țăranu

La final, experții intervievați au menționat că nu sunt de acord cu modul în care au fost concepute două dintre politicile reprezentative ale Bucureștiului în raport cu Republica Moldova. În primul rând, acordarea de burse academice studenților moldoveni a avut și efecte adverse asupra capitalului uman moldovenesc, generând un „exod de materie cenușie” considerabil din Republica Moldova spre România și alte țări ale UE. O strategie mai bună pentru a stimula imaginea României și a spori cooperarea în sfera culturală și educațională ar fi fost investiția în proiecte academice și culturale mai complexe, cum ar fi crearea de universități și biblioteci românești în Republica Moldova.

”

Mie mi se pare defectuoasă chestiunea cu studiile în Romania, pentru că acest lucru absoarbe tot tineretul în Romania care nu mai revine; [...] cea mai bună practică ar fi fost deschiderea aici a universităților românești.

Octavian Țicu

”

Statul român a decis după 1991 să dea burse studenților din Republica Moldova, dar niciodată nu a condiționat aceste burse de viitoare decizii sau preferințe pe care absolvenții le vor lua pentru căutarea unor locuri de muncă. În rezultatul acestei politici unidirecționate și, după părerea mea, eronate, aproximativ 95% din toți absolvenții ai instituțiilor de studii superioare din România au preferat să rămână acolo sau să plece în Occident. Corpul social al Republicii Moldova a fost totalmente dezgolit. Orașele nu și-au putut regenera elitele la ritmul de exod demografic. Cine a avut de câștigat din asta? În primul rând populația cu statut social ridicat, asta înseamnă populația rusă pentru că au avut un statut privilegiat.

Igor Munteanu

”

Este nevoie de librării, care [...] ar trebui să vizeze și mediul rural.

Iurie Reniță

”

S-au creat anumite branșe a unor universități românești în Republica Moldova, dar niciodată nu s-au deschis universități, niciodată nu s-a deschis biblioteci sau librării. Cărturești s-a deschis anul trecut [n.e. 2018] într-un mall după 30 de ani.

Igor Munteanu

”

Deschiderea unei filiale a uneia dintre universitățile din București, Cluj-Napoca sau Iași în Chișinău ar fi necesară.

Iulian Groza

În al doilea rând, potrivit experților, procesul de acordare a cetățeniei române celor care au putut demonstra că au descendența românească este inexact, întrucât procedura de solicitare a cetățeniei române este deficitară și nu este susținută suficient de controale riguroase.

”

Problema e că, aici în Republica Moldova, în Transnistria, foarte mulți etnici ruși, ucraineni, habar nu au de limba română, de România, dar merg și obțin cetățenia!

Anatol Țăranu

”

Trebuie văzut în ce măsură cei care aplică pentru cetățenia română, împărtășesc valorile românești, deoarece foarte multe persoane, 60-70% s-au ghidat după aspect pur material, fiind interesați doar de pașaportul românesc, și nu după valorile românești. Ar fi bine, totuși, ca redobândirea cetățeniei românești să fie un proces mai complex și mai exigent.

Iurie Reniță

”

România a greșit. Au fost și cazuri când s-au făcut bani pe acest subiect, o imagine proastă, unde niște administratori profitau de acest lucru, pe la consulate sau instituții românești, lucruri care au discreditat România. Trebuia să se pună niște condiții. Măcar limba să fie cunoscută de cei care doresc obținerea cetățeniei românești.

Ion Șîșcanu

”

Obținerea cetățeniilor nu este o chestiune de afinitate față de românism sau de asumare a românismului, nu este o afinitate de istorie politică culturală, nu mă refer în general, dar în mare parte este o chestiune de oportunitate pentru fiecare dintre ei.

Octavian Țicu

”

Cetățenia română este doar un instrument pentru a găsi un loc de muncă și pentru a călători liber în UE.

Ilian Cașu

2.5. Capacitatea instituțională și expertiza interne

După ce a devenit stat membru al UE și NATO, România a fost menționată frecvent ca model de reforme democratice, performanță economică și stat de drept. De exemplu, lupta României împotriva corupției a avut puternice reverberații în Republica Moldova. De altfel rezultatele și impactul Direcției Naționale Anticorupție din România a fost adesea invocat de societatea civilă din Republica Moldova.

”

România trebuie să fie un model pentru Republica Moldova care a pornit foarte spectaculos, a fost atractivă din mai multe puncte de vedere, inclusiv instituția DNA și boom-ul economic care a fost la sfârșitul anilor 2008-2010. [...] România este un model și asta ne ajută foarte mult. Salariile, pensiile, modul de viață, economia, prosperitatea, stabilitatea instituțională, lupta împotriva corupției sunt cei mai importanți factori.

Octavian Țicu

”

Eu cred că România poate fi considerată un model pozitiv de stabilitate instituțională, are experiență, consider că este mult mai dezvoltată decât Republica Moldova pe anumite subiecte, în primul rând noi putem prelua bune practici în domeniul luptei anti-corupție pentru că România a făcut foarte multe în acest domeniu și poate să fie un exemplu nu doar pentru Republica Moldova, dar și pentru Ucraina și alte state.

Natalia Stercul

”

România are instituții și structuri care funcționează, există și pot fi transpuse în Republica Moldova.

Veceaslav Ioniță

”

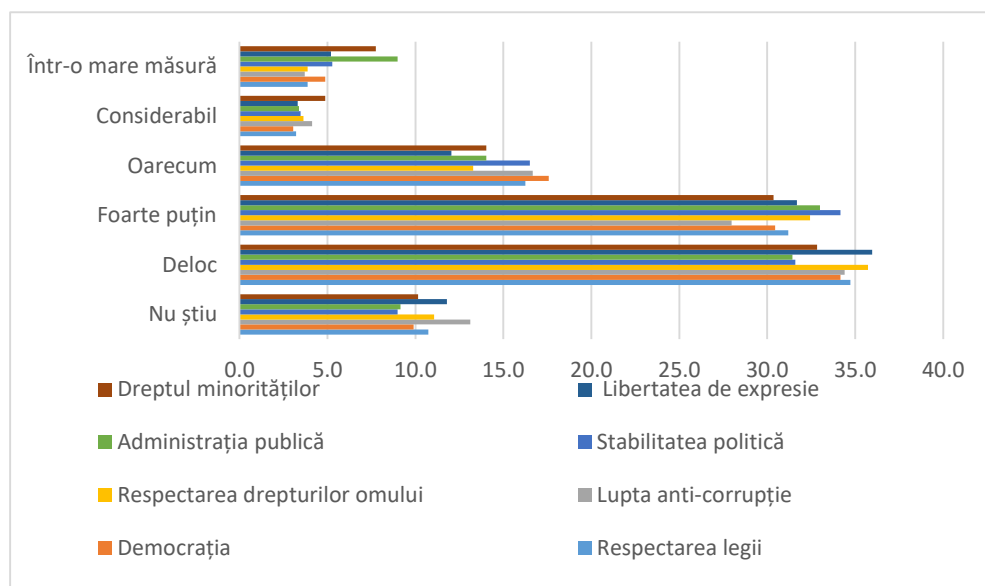
România are o experiență mult mai mare în administrația publică decât avem noi [în Republica Moldova].

Iulian Groza

În mod similar, societatea din Republica Moldova percepe România ca un exemplu de urmat atunci când vine vorba de respectarea statului de drept (45,4%), democrație (44,1%), lupta împotriva corupției (47,5%), respectarea drepturilor

omului (46,8%), stabilitate politică (40,6%), capacitatea administrativă (40,6%), libertatea de exprimare (47,8%) și politica față de minorități (42,9%).

Figura 8. Considerați că România poate fi considerată un exemplu de urmat pentru celelalte țări din regiune în ceea ce privește: statul de drept, democrația, lupta împotriva corupției, drepturile omului, stabilitatea politică, administrația publică, libertatea de expresie, drepturile minorităților? (%)

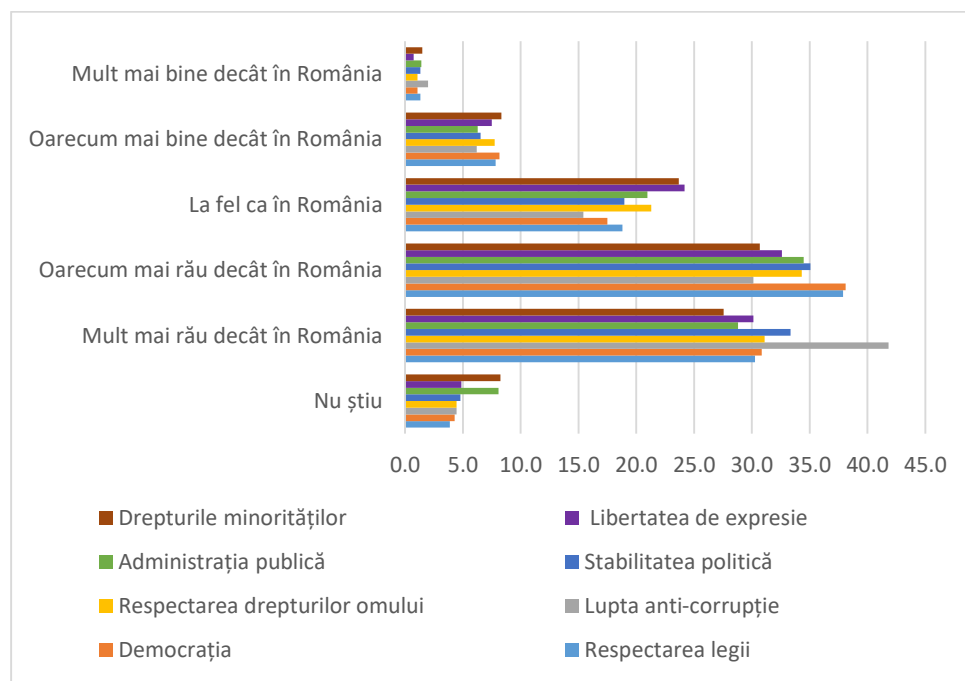
Aceste constatări sunt și mai grăitoare atunci când respondenții sunt rugați să compare capacitatea instituțională internă ale celor două țări în domeniile menționate anterior - între 58,3% și 71,9% dintre respondenții moldoveni consideră că situația din Republica Moldova este mult mai rea sau oarecum mai rea în comparație cu România (Figura 9).

Expertiza României în domeniul militar, al educației, al economiei și în special în ceea ce privește lupta împotriva corupției este percepută ca fiind utilă pentru implementarea reformelor în Republica Moldova.

În ciuda progresului României în ceea ce privește capacitatea instituțională internă, aceasta nu este încă un actor de politică externă vizibil în regiune, potrivit experților. Totodată, chiar dacă deține resurse umane valoroase, România nu le valorifică în mod eficient. De exemplu, România nu are un institut (think-tank) specializat în spațiul estic, spre deosebire de Polonia, Republica Cehă sau țările baltice. În România există o expertiză insuficientă pe spațiul post-sovietic, întrucât

În ultima perioadă cea mai mare parte a expertizei românești s-a concentrat pe relația cu Occidentul, pe asigurarea calității de membru în organizațiile UE și NATO, și pe învățarea modalităților de a acționa într-un cadru instituțional multilateral. Drept urmare România pare să fi neglijat vecinătatea estică, unde nu reușește până acum să aibă un impact vizibil. Nu în ultimul rând, în materie de politică externă, clasa și instituțiile politice românești sunt percepute ca fiind destul de incoerente în raport cu Republica Moldova. Potrivit experților, mesajele politice contradictorii care au venit de la București au afectat capacitatea de influență a României în relația cu Chișinău.

Figura 9. În comparație cu România, cum ați evalua respectarea legii, democrația, corupția, drepturile omului, stabilitatea politică, capacitatea administrativă, libertatea de expresie, drepturile minorităților în țara dvs.? %

”

Pentru a formula politici e necesar să ai experiență, să ai cunoștințele necesare și, din păcate, cei de la București nu prea le au. Sunt puțini experți în România pe spațiul estic, care să cunoască și limba rusă și poate chiar și limba ucraineană.

Iulian Frunțașu

” Acum România nu are o diplomație proactivă pentru est, primul mare handicap este limba. [...] Lipsa unui institut specializat în vecinătatea estică este o problemă uriașă pentru România.

Octavian Țicu

” România ar trebui să aibă oameni care studiază la Kiev, Moscova, Minsk, pentru a avea mai mulți experiență și expertiză.

Iulian Frunțașu

” Principala problemă a României este vizibilitatea scăzută.

Anatol Șalaru

” O altă mare problemă este sectarismul politic românesc; deci asta este o chestiune care dezbină societatea din Republica Moldova; datorită campaniilor electorale au loc partizanate politice și partizanatul politic înseamnă că actorii politici din România au un discurs diferențiat în problematica Republicii Moldova. [...] în relația cu Republica Moldova trebuie să fie unitate [...] În general, în România nu există un consens cu privire la principalele interese de politică externă.

Octavian Țicu

” Eu cred că România ar trebui să aibă o viziune strategică (pentru 5-10 ani) cu privire la Republica Moldova, care nu trebuie neapărat să se regăsească într-un document strategic, dar o viziune care să fie bazată pe o anumită abordare, anumite principii, o viziune care să fie împărtășită de toate instituțiile politice și guvernamentale din România.

Iulian Groza

2.6. Apartenență la organizații internaționale

Conform discursului oficial din Republica Moldova se remarcă sprijinul României pentru eforturile de integrare europeană ale Chișinăului.³⁰ În mod similar, la nivel societal, mai mult de jumătate dintre respondenți (57,4%) apreciază foarte mult rolul României în susținerea parcursului european al Republicii Moldova. În plus, România este percepută ca având capacitatea de a reprezenta interesele regiunii în UE (55,6%) și NATO (45,9%).

Contribuția României la menținerea vecinătății estice pe agenda aliaților săi occidentali este evidențiată și de experții moldoveni. Cu toate acestea, potrivit experților, România a avut mai puțin succes în avansarea priorităților sale politice la nivel de UE și NATO, preferând în schimb o abordare mai degrabă pasivă, aliniindu-se inițiativelor altor state membre importante (cum ar fi Franța, Germania sau Statele Unite). În ceea ce privește promovarea vecinătății estice în cadrul celor două organizații, experții subliniază că aportul României la NATO a fost mult mai consistent decât cel furnizat UE. De fapt, România este percepută ca fiind subreprezentată în UE, unde acționează sub capacitățile sale.

”

România nu are capacitatea de a influența contextul regional. România nu are nici măcar o poziție foarte bine consolidată față de Ucraina. România s-a ascuns în spatele discursului UE și NATO. [...] România este subreprezentată în UE și nu s-a ridicat la capacitățile pe care le-ar avea. Mi-aș fi dorit ca România să fie ca Polonia, de exemplu.

Octavian Țicu

Rolul important jucat de organizațiile internaționale în vecinătatea estică este pe deplin recunoscut, dar de cele mai multe ori experții indică preferința pentru contacte directe între România și Republica Moldova, nu neapărat intermediare de UE și NATO. Astfel, experții au manifestat un sprijin puternic pentru consolidarea relațiilor bilaterale, deoarece România este mult mai dispusă și mai motivată să acționeze în interesul Republicii Moldova în comparație cu alte state membre UE și NATO, care uneori nu au o viziune similară cu cea a României în ce privește modul în care ar trebui dezvoltată relația cu Republica Moldova. Un exemplu specific se referă la dosarul transnistrean, acolo unde cele două țări ar trebui să consolideze cooperarea bilaterală.

”

Nu cred că României i-a reușit prin calitatea sa de membru NATO sau UE să-și impună viziunea și interesul vizavi de Republica Moldova. În opinia mea, contactele bilaterale sunt mai fructuoase și mai eficiente.

Ilian Cașu

”

Există loc pentru a consolida și mai mult programele de cooperare bilaterală, de la chestiuni elementare de transfer de expertiză și experiență în diferite domenii, de la securitate și apărare la politicile regionale sau, în general, la tot ceea ce ține de buna guvernare.

Iulian Groza

”

Abordarea bilaterală este cea mai importantă, având în vedere că România și Republica Moldova sunt țări vecine. Cooperarea prin intermediul instituțiilor este de asemenea importantă, deoarece acestea au capacitate de control și monitorizare internă.

Natalia Stercul

”

România trebuie să urmeze politica europeană, dar trebuie să aibă vocea ei distinctă prin care să-și impună expertiza și recomandările la nivelul UE.

Iurie Reniță

”

România s-a eschivat de la o poziție activă în ceea ce privește reglementarea conflictului transnistrean, fiindcă dosarul transnistrean se află în custodia OSCE. De ce a acționat România așa? Pentru că România este foarte receptivă la mesajele venite din alte capitale europene. Există un complex de inferioritate al României în UE și acest complex trebuie depășit.

Anatol Țăranu

În acord cu observațiile experților, datele sondajului indică preferințele societății (63%) pentru o relație directă, bilaterală cu România în schimbul celei multilaterale, intermediată de UE sau NATO.

În general, majoritatea respondenților (66,4%) consideră că apartenența la UE a avut un impact pozitiv asupra dezvoltării României. Totodată, 46,1% percep apartenența României la NATO ca un factor care a contribuit pozitiv la securitatea țării. De altfel, 57,6% și 44,4% din populația Republicii Moldova percep România ca un model de integrare în UE , respectiv, în NATO.

3. CAPACITATEA DE ACTOR EXTERN A ROMÂNIEI ÎN VECINĂTATEA SA ESTICĂ:

PERCEPȚII INTERNE

3.1. Mărimea (suprafața și populația) și poziția geografică

Fiind al șaselea stat ca dimensiune în UE și al treilea pe flancul estic după Finlanda și Polonia, România și-ar putea utiliza dimensiunea ca punct de plecare pentru formularea politicii sale externe în raport cu vecinătatea estică.

În general, în discursul oficial al României rareori se fac trimiteri la importanța și influența derivată din dimensiunea și populația țării. Cu toate acestea poziția geografică este menționată frecvent și servește drept punct de plecare pentru majoritatea obiectivelor strategice pe care România și le-a definit în regiune (și anume, cele legate de vecinătatea estică, de bazinul Mării Negre și de flancul estic al UE/NATO)³¹.

La nivel de experți, clasificarea unei țări în sistem ierarhic în funcție de dimensiunea și poziția sa geografică este percepută ca fiind în mare măsură determinată de context și de sistemul de referință. În timp ce majoritatea experților converg către opinia că România poate fi inclusă în categoria puterilor de talie mijlocie, totuși, unii atribuie României un statut de putere mică. De exemplu, România poate fi descrisă în UE ca o țară de talie medie, însă, în contextul global, România aparține mai degrabă categoriei statelor mici.

”

Dacă ne raportăm la spațiul european, România este o țară mijlocie. La nivel european [...], România este cea mai mică dintre țările mari și cea mai mare dintre țările mici. România este un pic atipică în UE [...]. România este o țară cu o populație peste cele din grupul țărilor mici care au maximum zece milioane (de la Olanda în jos, țările baltice, Slovacia, Bulgaria, Ungaria), dar suntem sub țările mari, începând cu Polonia.

Julian Fota

”

Suntem o țară medie, nu suntem o țară neînsemnată, mică.

Eugen Tomac

”

Consider că România este o țară importantă din punct de vedere al suprafeței sale teritoriale, din punct de vedere al populației [...].

Ana Guțu

”

[România este] mică și haotică. În Europa este un stat mediu, la nivel global este un stat mic.

Radu Magdîn

”

România este un actor de nivel mic. Cei mai mulți spun că avem o dimensiune medie și asta ar însemna că suntem un actor de dimensiuni medii. Nu, [...] suntem în grupul țărilor mici din regiune și, sigur, aceasta are consecințe.

Claudiu Degeratu

Cu toate acestea dimensiunea țării (cu referire aici la elementele cuantificabile, cum ar fi suprafața, populația, resursele, etc.) nu se traduce în mod necesar în putere. Astfel, unii experți susțin că, în prezent, România acționează sub capacitatea sa, indicând aici absența activismului extern al țării, în special în timpul primului mandat al președintelui Klaus Iohannis (2014-2019), atunci când tensiunile politice interne au dominat agenda țării. În plus, România pare incapabilă să transforme resursele naturale de care dispune în avantaje la nivel extern.

” *România „punches below its weight” și face mult mai puțin decât ar putea face.*

Iulia Joja

” *Suntem o țară medie cu potențial pe care încă nu l-am fructificat la adevărata lui valoare, dar nu suntem în niciun caz printre țările care dau tonul în UE.*

Eugen Tomac

” *Atât în Europa, cât și la nivel global, România este un stat haotic sau perceput ca haotic și care nu face „follow-up”.*

Radu Magdin

O altă observație este că, atât în contextul european, cât și în cel regional, România este comparată cel mai adesea cu Polonia, un stat cu o populație dublă și o suprafață de 1,3 ori mai mare. Cu toate acestea, spre deosebire de România, Polonia este recunoscută de experți ca un lider regional care alocă resurse suficiente pentru a fi relevantă și recunoscută ca atare la nivel european.

” *Polonia este de rang mediu și, totodată, putere emergentă regională.*

Claudiu Degeratu

În ceea ce privește poziția geografică a României, experții subliniază că poziția geostrategică a României în zona Mării Negre devine mai importantă astăzi având în vedere provocările actuale de securitate regională.

” *România este pilonul UE la Marea Neagră. [...]. România ar avea resursele, are locația geografică, are dimensiunea [...].*

Armand Goșu

” *Dintr-o perspectivă geopolitică, România se confruntă cu mari schimbări. [...] Marea Neagră a fost mulți ani de zile o mare marginală pentru Occident. Datorită globalizării, a Rusiei, Marea Neagră are o poziție foarte centrală, mult mai centrală în acest moment în această geopolitică eurasiatică [...]. Dacă centrul de greutate se mută către est, inevitabil și importanța se mută.*

Iulian Fota

3.2. Capacitatea economică

Deși economia României a cunoscut o creștere semnificativă în ultimele trei decenii de la căderea regimului comunist, aceasta rămâne în continuare în urma celorlalte țări din Europa Centrală și de Est în ceea ce privește PIB-ul pe cap de locuitor, fiind pe penultimul loc în cadrul UE (Eurostat 2020)³². În consecință, experții români tind să perceapă capacitatea economică a României în regiune ca fiind relativ modestă.

”

România este o economie mică spre medie, dar mai degrabă mică, deoarece din punct de vedere demografic suntem dependenți de remitențele diasporei românești. România ar avea un potențial economic pentru o economie medie, dar nu suntem acolo.

Claudiu Degeratu

”

[...] un stat care își schimbă de peste 100 de ori codul fiscal este considerat un stat instabil și imprevizibil. Ori, pentru orice investitor, predictibilitatea este sfântă din punct de vedere legislativ. Aceste componente încă nu ne aduc în categoria statelor puternic dezvoltate și cu o atractivitate mare.

Eugen Tomac

”

Investițiile noastre în țările vecine, în Ungaria, Serbia, Bulgaria, ca să nu mai vorbim de Ucraina și Republica Moldova, sunt foarte, foarte mici.

Petrișor Peiu

Discursul oficial al României față de Ucraina face trimiteri sporadice la cooperarea economică³³. Aceste referințe fac parte, de cele mai multe ori, din discursul României de susținere a integrării Ucrainei în UE³⁴. Cu toate acestea, în general, cooperarea economică dintre România și Ucraina nu a fost urmată de acțiuni concrete, limitându-se în schimb la activitățile transfrontaliere, în ciuda interesului crescut manifestat de partea ucraineană de a consolida legăturile economice dintre cele două țări. Concentrându-se aproape exclusiv pe cooperarea transfrontalieră, România arată că, de fapt, interesul său economic vizează în primul rând regiunile de frontieră, unde minoritatea românească este localizată. În tot acest timp lipsește o strategie pentru o mai bună cooperare economică la nivel național. Lipsa unei strategii economice față de Ucraina este criticată de unii experți români, care au subliniat, de exemplu, rolul marginal al companiilor românești pe piața ucraineană, în special în comparație cu alte țări UE, precum Polonia sau Ungaria, care au reușit să dezvolte o prezență economică mai solidă în spațiul post-sovietic din Europa de Est.

”

Domeniul economic are un potențial nevalorificat de ambele părți. Pentru România piața ucraineană nu este interesantă, deoarece necesită investiții considerabile pentru a se face cunoscută, în timp ce pentru Ucraina piața românească este interesantă, dar necesită eforturi consistente pentru a se alinia la standardele UE solicitate.

Angela Grămadă

În raport cu Republica Moldova, discursul oficial indică o preocupare recurentă pentru cooperarea economică³⁵. Dacă în cazul Ucrainei atenția României este aproape exclusiv concentrată pe dimensiunea transfrontalieră, discursul față de Republica Moldova acoperă dimensiuni diverse, cum ar fi asistența financiară, investițiile strategice sau schimburile comerciale, ceea ce indică rolul important pe care factorul economic îl joacă în relația dintre cele două țări. România este principalul partener comercial al Republicii Moldova; prin urmare, discursul său este susținut de acțiuni concrete. Unul dintre subiectele centrale este reprezentat de cooperarea în sectorul energetic, ceea ce presupune implementarea unor proiecte solide de infrastructură ca parte a strategiei generale de interconectare energetică asumată de ambele țări (a se vedea, de exemplu, gazoductul Iași-Ungheni-Chișinău). Mai mult, România nu își limitează acțiunile la domeniile energie și comerț, ci investește în proiecte comune, în special în sprijinirea autorităților moldovenești în implementarea Acordului de Asociere³⁶.

Experții români evidențiază locul central pe care economia îl deține în relația dintre cele două țări și sinergia pe care legăturile economice strânse o poate produce la nivel bilateral.

”

Apropierea geografică ne face să fim în mod natural principalul partener comercial al Republicii Moldova, ceea ce este o premisă a unei influențe foarte mari.

Petrișor Peiu

”

Pași iuți în vederea apropierii Republicii Moldova de UE ar fi extinderea relațiilor economice, mai mult comerț, crearea de locuri de muncă.

Siegfried Mureșan

Cu toate acestea unii experți observă o serie de neajunsuri care, în opinia lor, necesită o analiză profundă din partea autorităților române. În primul rând, României îi lipsește o strategie economică pe termen lung față de Republica Moldova. Deși România investește în Republica Moldova, aceste investiții par aleatorii, fără a fi integrate într-o strategie concretă și unitară. În al doilea rând, impactul investițiilor României este, în general, scăzut. În timp ce România și-a concentrat majoritatea investițiilor în sectoarele educației și energiei, a neglijat în mare măsură sectoare precum mass-media, infrastructura de transport, serviciile

financiare și bancare, care ar putea produce un impact mai mare. În al treilea rând, există o relativă absență a actorilor economici majori din România pe piața moldovenească (mai exact, companii și firme românești), care ar spori prezența economică a României pe termen mediu / lung. În plus, așa cum au indicat experții, România a pierdut mai multe oportunități de a participa la „marile afaceri”, cum ar fi privatizarea Moldova-Gaz, aeroportul Chișinău și Moldtelecom.

”

România investește foarte mult în Republica Moldova. [...] De-a lungul timpului am dezvoltat o afinitate pentru Republica Moldova și am inclus-o în multe documente strategice, dar am omis să dăm acestor documente strategice și o parte practică în care să menționăm ce putem face exact.

Angela Grămadă

”

România nu și-a propus să participe la privatizarea industriilor strategice, a aeroportului sau a companiei de telefonie Moldtelecom; în sistemul bancar avem o prezență oarecum restrânsă datorită Băncii Transilvania [...]. În domeniul distribuției energiei electrice nu ne-am propus să jucăm un rol etc. Rămânerea doar la legături comerciale nu va crea o legătură organică, pe termen lung, între cele două economii. [...] Noi [România și Republica Moldova] nu vom avea relații stabile și importante pe termen lung atâta timp cât nu avem aceste proiecte mari, aceste companii eventual comune. [...] În prezent, nu ne aflăm printre primii cinci investitori străini din Republica Moldova.

Petrișor Peiu

”

România este insuficient prezentă în Republica Moldova. În primul rând, acest lucru se datorează capacitățile financiare și economice limitate ale României; România nu este totuși o putere sau un stat foarte bogat. În al doilea rând, există deficiențe majore în modul în care sunt cheltuite resursele alocate de România Republicii Moldova. Mă refer inclusiv la resursele financiare, granturi, sau expertiză etc. Există deficiențe, deoarece România face unele greșeli atunci când își alege partenerii de dincolo de Prut. Un exemplu clar în acest sens ar fi parteneriatul cu Partidul Democrat și oligarhul Vladimir Plahotniuc.

Ileana Racheru

3.3. Capacitatea militară

Deși România cheltuiește în prezent 2% din PIB pentru apărare, în conformitate cu cerințele NATO, capacitatea sa militară este încă modestă și subdezvoltată, din cauza constrângerilor economice interne și a lipsei investițiilor în cercetare și tehnologie din ultimele decenii³⁷. În evaluarea capacității militare și de apărare a României, experții remarcă faptul că România a trecut prin etape importante în efortul de a-și consolida armata și de a-și moderniza capacitățile de apărare. Mai mult, România s-a străduit să își alinieze politicile naționale de securitate și apărare la standardele partenerilor săi occidentali, ceea ce a dus la o asumare treptată a gândirii strategice NATO / UE. Cu toate acestea România arată o capacitate de apărare insuficientă și, în acest sens, apartenența la NATO este salutară pentru securitatea României, în timp ce

parteneriatul strategic cu SUA determină în mare măsură profilul de securitate pe care Bucureștiul îl poate proiecta în regiune.

”

[Profilul nostru de securitate] este în mod clar dat de apartenența noastră la NATO și de încurajările pe care le primim de acolo. [...] În ceea ce privește problemele legate de apărare, lucrurile sunt incontestabile; întregul efort se află într-o strânsă coordonare cu NATO.

Angela Grămadă

”

[...] la vârful statului român a existat întotdeauna coerență la nivelul angajamentelor militare față de NATO.

Siegfried Mureșan

”

România participă activ la formularea politicilor de apărare în cadrul alianței NATO [...].

Hari Bucur Marcu

”

Avem militari NATO pe teritoriul României, suntem implicați în misiuni NATO și am fost și în Irak, și în Afganistan sau în Balcanii de Vest. Armata română este extrem de bine încadrată în structurile de securitate NATO (...).

Eugen Tomac

La evaluarea abordării României în regiune în chestiuni de securitate, documentele oficiale prezintă adesea România ca „furnizor de securitate”³⁸. Potrivit unor experți, acest deziderat nu reprezintă în fapt o bază solidă, fiind perceput doar ca pe o declarație (eng. *statement*) politică.

”

În ceea ce privește proiecția stabilității și securității în Marea Neagră și în vecinătate, s-a demonstrat că în ultimii 20 de ani România nu are această capacitate. Din punctul meu de vedere, aceasta este o afirmație fără acoperire [România - furnizor de securitate]. [...] Pentru mine a fi furnizor de securitate și stabilitate înseamnă a avea inițiative militare și de securitate proprii în vecinătate, rezultate tangibile în cooperarea în domeniul securității și apărării cu statele respective pe plan bilateral și, de asemenea, capacitatea de a modifica semnificativ starea de securitate din regiunea noastră.

Claudiu Degeratu

”

Expresia „furnizor de securitate” este complet goală, deoarece nu oferim securitate nimănui în afară de NATO; este de fapt un concept care a fost creat pentru a ne putea integra în NATO și oamenii care l-au creat atunci sunt în continuare la putere și repetă aceleași lucruri.

Iulia Joja

”

Această sintagmă [România - furnizor de securitate] a fost inventată acum douăzeci de ani în contextul războiului din fosta Iugoslavie și este, până la urmă, modul nostru de a arăta că noi nu vrem să creăm probleme, ci să contribuim la rezolvarea acestora.

Iulian Fota

” Această sintagmă o preluăm aproape cu copy-paste tot timpul, și mai degrabă se limitează la Aeroportul Mihail Kogălniceanu și la infrastructura pe care o punem la dispoziția americanilor.

Armand Goșu

Mai mult, experții nu găsesc suficiente argumente solide pentru utilizarea expresiei „România - furnizor de securitate”, deoarece România nu are resursele, capacitatea sau chiar intenția de a acționa la nivel regional în conformitate cu această descriere. Până în prezent, România nu a reușit să contribuie individual la soluționarea vreunui conflict regional în vecinătate și nici nu a venit cu inițiative relevante de securitate și apărare pentru Republica Moldova și Ucraina la nivel de NATO sau UE.

” Nu am contribuit nici la soluționarea conflictului din Transnistria, nici la soluționarea conflictului din Ucraina, nici la cele din Caucaz.

Claudiu Degeratu

” [...] România nu participă direct sub nicio formă la ceea ce se întâmplă în Transnistria [...]. Să fim realiști, nu am putea fi nici un jucător în Ucraina [legat de anexarea Crimeei și războiul din regiunea Donbas], dar față de Transnistria ar trebui să fim principalul furnizor de expertiză pentru toate instituțiile din UE și mai ales pentru NATO.

Petrișor Peiu

” [În regiunea Mării Negre] România nu a venit cu soluții. Practic, în acest moment, suntem gazda a două baze americane și facem exerciții militare cu NATO, dar, dincolo de asta, nu îmi este clar ce facem cu Ucraina sau Moldova.

Iulia Joja

În general, majoritatea experților pun la îndoială capacitatea militară a României. Deși țara este membră NATO, găzduiește în prezent două baze militare (în comunele Deveselu, județul Olt, și Mihail Kogălniceanu, județul Constanța) și este implicată activ în misiuni de menținere a păcii în străinătate, Bucureștiul nu pare să aibă resursele necesare pentru a exercita leadership regional în chestiuni de securitate și apărare. Acest lucru s-ar putea explica prin faptul că, de-a lungul anilor, investițiile militare au fost afectate atât de birocrăție, cât și de corupție, în timp ce țara s-a bazat exclusiv pe umbrela securitară NATO. În plus, echipamentul militar al României este în general depășit și insuficient pentru asigurarea securității la nivel regional.

” [...] ne-am simțit atât de protejați în interior, încât România a fost foarte neglijentă în a se administra cum trebuie, mai ales din perspectiva militară. [...] De fapt, am lăsat armata de izbeliște, deoarece implică costuri ridicate, este scumpă și niciodată nu au fost suficienți bani. În ultimii ani ne-am gândit că, fiindcă suntem în NATO și UE, ne vor apăra aliații și am investit banii în alte proiecte.

Iulian Fota

”

România are probleme momentan de a-și constitui propria putere de apărare militară vizavi de agresiuni și cumva ca „deterance” pentru posibile agresiuni din partea Rusiei; aici avem probleme de punere la punct pentru că avem un buget militar pe care nu reușim să-l cheltuim din cauza birocrăției și a corupției și nu proiectăm cu nimic, nu avem nici capacitățile militare și nici resursele politice sau voință politică de a proiecta puterea de care dispunem, atât cea americană, cât și cea națională în spațiul estic

Iulia Joja

Potrivit experților singurul domeniu în care implicarea românească a fost oarecum vizibilă a fost cel al securității cibernetice. De fapt, progresul important realizat de forțele militare românești în acest domeniu este recunoscut chiar și la nivelul alianței NATO, recunoaștere care poate fi transpusă în misiuni viitoare sau în responsabilități sporite.

”

În cadrul pachetului de asistență NATO pe Ucraina România, fiind coordonatoarea (Lead Nation) pentru partea de cybersecurity, gestionează un mecanism permanent de coordonare.

Claudiu Degeratu

”

În ceea ce privește Ucraina, [...] România rămâne absentă, în afară de spațiul cibernetic în care oferă suport Ucrainei, dar tot prin structurile NATO, și nu bilateral.

Iulia Joja

Mai mult, în ultimii ani, numărul exercițiilor militare comune cu implicarea activă a forțelor românești împreună cu alte state NATO, la care au participat și echipe din Republica Moldova și Ucraina, a crescut. Totuși, potrivit experților, România nu ar avea capacitatea de a organiza exerciții militare de amploare fără sprijinul aliaților NATO.

”

România se limitează la domeniul cooperării militare standard, obișnuit, cel puțin 2-3 exerciții militare pe an, schimb de ofițeri pentru pregătire militară în academiile militare, dar la un nivel modest.

Claudiu Degeratu

”

Fără aceste instrumente independente de cele ale NATO, România nu are posibilitatea de a organiza alte activități.

Hari Bucur Marcu

”

[...] nu există vreo demarare a unor exerciții comune regionale de colaborare militară decât sub egida NATO, astfel încât nu există inițiativă din partea României de a face acest lucru.

Iulia Joja

3.4. Istoria și cultura

Conform Indicelui Global Soft Power (GSPI) 2020, care evaluează 60 dintre cele mai influente țări de pe glob, România ocupă locul 52, după alte state din Europa Centrală și de Est³⁹.

Similar cu datele GSPI 2020, majoritatea experților intervievați nu au reușit să clasifice puterea soft a României ca fiind superioară statelor din vecinătatea estică din mai multe motive: incoerență, inconsecvență, relații dezechilibrate cu Republica Moldova și Ucraina, resurse limitate. Conform concluziilor noastre rezultate în urma interviurilor realizate și a analizei de discurs, referințele la istorie și cultură sunt dimensiuni importante care contribuie la capacitatea de actor extern a României. Cu toate acestea abordările față de Republica Moldova și Ucraina variază semnificativ. De exemplu, România are o prezență mult mai vizibilă în Republica Moldova în comparație cu cea din Ucraina, acest lucru putând fi ușor explicat prin legăturile istorice și culturale existente (în primul rând, lingvistice). În tot acest timp, atracția la nivel de soft power pe care o afișează România față de Ucraina este, în general, foarte modestă.

” Soft power-ul românesc [...] e limitat la Republica Moldova, foarte puțin în Ucraina. Este un comportament provincial care se reduce la teritoriu.

Armand Goșu

” Putem vorbi de soft power în relația cu Republica Moldova iar aceasta este de esență cultural-etnică. [...] Cu Ucraina nu aplicăm elemente de soft power, aplicăm mecanismul instituțional folosind pârgurile NATO, UE cât putem de mult.

Claudiu Degeratu

” Soft power-ul românesc [...] este limitat la Republica Moldova fără îndoială și nici acolo nu este foarte prezent. Este un soft power...soft și încearcă să se facă simțit și în zonele locuite de comunități românești din Ucraina, mă refer aici la raioanele Cernăuți, raionul Transcarpatia și la sudul Basarabiei, raionul Odesa.

Petrisor Peiu

” Soft power românesc este dedicat exclusiv Republicii Moldova.

Hari Bucur Marcu

În mod similar, analiza discursului oficial al României semnalează o preocupare mult mai puternică față de Republica Moldova decât față de Ucraina. În discurs pot fi identificate diverse trimiteri la istoria, limba, cultura și tradițiile comune, care contribuie la relațiile speciale dintre cele două țări.⁴⁰ Astfel, legăturile culturale și istorice puternice au fost un argument suficient pentru ca România să susțină

Republica Moldova în mai multe domenii, în special în educație și în domeniile socio-economice. Această susținere a inclus burse oferite studenților moldoveni pentru a studia în România, subvenții financiare pentru renovarea centrelor culturale și educaționale etc. Cu toate acestea experții sunt oarecum rezervați cu privire la inițiativele din partea României care nu par a avea suficientă coerență, anvergură și omogenitate. Experții au menționat, de asemenea, adresabilitatea limitată a politicilor României în Republica Moldova, care se concentrează exclusiv pe populația vorbitoare de limbă română, ignorând alte minorități, cum ar fi cea rusă.

”

Soft power-ul românesc este de generație mai veche, în sensul în care se concentrează mai mult pe folosirea oportunităților date de mai multe dependente, de exemplu nevoia Moldovei de educație. Moldovenii depind în mare măsură de facilitățile noastre educaționale, de posibilitatea mobilității în Europa prin cetățenia românească, ș.a.m.d. Asta e specificul soft power-ului românesc. N-avem acel soft-power de 360 de grade, adică proiectezi elemente de soft power pentru toată lumea bazându-te mai ales pe o strategie de diplomatie publică. Noi facem mai puțină diplomatie publică, deoarece e mai costisitoare, trebuie să lucrezi cu mai multe resurse, de aceea cel mai ușor este să folosești mecanismul acesta elementar axat pe nevoile imediate, stringente, ale partenerului asupra căruia proiectezi soft power.

Claudiu Degeratu

”

În ultimii ani în România s-a perpetuat o greșeală, ce a constat în faptul că politica soft power vizavi de Moldova a fost una care era adresată cu precădere românofiilor din Republica Moldova, care sunt foarte puțini. România a refuzat să implice prin soft power moldovenii per ansamblu ceea ce nu a făcut decât să reducă din românofili și să-i alieneze pe cei care nu erau românofili.

Iulia Joja

Totodată, acțiunile României de sprijin și asistență pentru Republica Moldova nu sunt suficient cunoscute și prezente în mass-media (nici în cea din România, nici în cea din Republica Moldova), în timp ce autoritățile române nu întreprind acțiuni de evaluare pentru a se asigura că aceste eforturi sunt cunoscute de cetățenii moldoveni. De fapt, interesul publicului român pentru ceea ce se întâmplă în Republica Moldova este limitat, ceea ce se reflectă și prin acoperirea redusă a acestor probleme în programele de știri ale mass-media.

”

Spațiul din vecinătatea estică nu a părut să preocupe prea mult nici la nivel academic, dar nici la nivel de mass-media. [...] Populația României are o cultură care este mai degrabă pro-occidentală și care nu este deloc atrasă de spațiul estic, care este văzut ca un tărâm necunoscut comunist, cu dictatură, cu toți ce vreți mai rău și mai urât.

Ileana Racheru

În Ucraina puterea soft a României este limitată la teritoriile locuite de minoritatea românească⁴¹, ceea ce diminuează considerabil impactul pe care aceste instrumente soft le-ar putea juca la nivel național. În plus, preocuparea exclusivă a României doar pentru minoritatea românească din Ucraina este văzută de experții români ca fiind contraproductivă, deoarece afectează imaginea României și gradul de încredere al autorităților de la Kiev.

” *Noi înțelegem ca în Ucraina se află o minoritate care ar putea fi folosită când animozitățile ar putea escalada.*

Angela Grămadă

” *Chestiunea minorităților afectează foarte mult relația bilaterală din punct de vedere politic, social, gradul de încredere între cele două țări e scăzut și nici nu văd soluții atât timp cât nu se discută un alt mecanism legat de relațiile interetnice pentru a se ajunge la un compromis. E un subiect puternic politizat.*

Claudiu Degeratu

” *Este foarte mult discutată aceasta problemă la noi și a fost de la bun început politizată (...) și împiedică construirea unei relații normale [cu Ucraina].*

Armand Goșu

3.5. Capacitatea instituțională și expertiza interne

Capacitatea instituțională internă joacă un rol important în construirea imaginii externe a României în vecinătatea sa estică. România utilizează cu precădere valorile euro-atlantice în discursul său, deoarece recunoaște impactul pozitiv al aderării UE și NATO asupra modernizării propriilor instituții. Astfel, trimiterile la democrație, stabilitate și stat de drept abundă atunci când autoritățile române pledează pentru integrarea europeană a Republicii Moldova și Ucrainei⁴². Atât discursul oficial, cât și experții pun accent pe acest factor, care este văzut ca unul influent.

” *Expertiza României este extrem de cerută la nivel internațional din două motive: pentru că România a trecut deja prin aceste procese și știe cum să le adapteze, având un proces de tranziție comparabil cu alte state din regiune.*

Iulia Joja

” *România ar putea să se impună mai insistent ca țară-referință în expertiza regională [integrării euro-atlantice].*

Ana Guțu

” *România ar putea fi un exemplu pentru alte țări din regiune în modul în care [...] a respectat statul de drept și a implementat măsurile anticorupție.*

Armand Goșu

În cazul Republicii Moldova, unde România folosește abordări multilaterale și bilaterale, din discurs transpare sprijinul necondiționat pentru aspirațiile europene ale Chișinăului⁴³. Potrivit experților România este considerată de Chișinău un bun exemplu de urmat, mai ales în ceea ce privește democratizarea și lupta împotriva corupției. Astfel, Bucureștiul încearcă să ocupe rolul de furnizor generos de asistență pentru guvernul moldovean în scopul facilitării integrării Republicii Moldova în structurile europene.

Discursul oficial al României față de Ucraina urmează o traiectorie similară, dar cu o retorică considerabil redusă. România nu afișează un sprijin proactiv pentru eforturile de integrare europeană ale Ucrainei (spre deosebire de cazul Republicii Moldova), ci mai degrabă o atitudine pasivă, preponderent declarativă. Cu toate acestea chiar și la nivelul discursului public sprijinul pentru reformele și democratizarea Ucrainei este formulat doar dintr-o perspectivă multilaterală, cu referințe constante la UE și prin alăturarea permanentă a Ucrainei la Republica Moldova și Georgia, celelalte două țări PaE care au semnat acorduri de asociere cu Uniunea Europeană⁴⁴.

”

Din anii 1990 încoace s-a conturat o abordare regională interesantă pentru România care are doua capitale mari: capitolul Moldova și capitolul restul țărilor respective. [...] Deci, dacă aș sintetiza conceptul nostru de politică externă în vecinătate, cam la asta se referă: concentrare, focalizare maximă bilaterală și instituțională pe Moldova, iar în cazul celorlalte țări încercăm să gestionăm o mare parte a problemelor bilaterale prin formate structurate sau mai puțin structurate de cooperare internațională.

Claudiu Degeratu

”

Prioritățile României față de Ucraina nu sunt foarte clare[...].

Iulia Joja

”

Ucraina este cel mai important actor extern la est. Americanii „joacă” cu ucrainenii, germanii „joacă” cu ucrainenii, în timp ce românii s-au autoexclus din jocul regional, deoarece nu au un parteneriat cu Ucraina.

Armand Goșu

Mai mult decât atât, în opinia experților, Bucureștiul nu folosește pe deplin reușitele sale pe plan intern pentru a oferi un exemplu de urmat țărilor din spațiul post-sovietic. Deși anumite subiecte, cum ar fi integrarea euro-atlantică și / sau lupta împotriva corupției, apar des menționate și par a fi foarte vizibile la nivel extern, alte domenii de expertiză, precum reforma justiției, securitatea digitală sau dezvoltarea rurală, nu sunt suficient de promovate extern.

” *Sunt lucruri unde excelăm [...] care pot fi modele pentru statele din vecinătatea noastră, în special reformele din justiție.*

Siegfried Mureșan

” *Ucrainenii sunt foarte dornici să învețe din experiențele noastre cu privire la lupta împotriva corupției, sistemul judiciar [...]. Specialiștii din societatea civilă și din mediul academic susțin că România este cel mai bun exemplu de bune practici pentru ei [în aceste domenii].*

Angela Grămadă

” *[Primul exemplu este] calea către integrarea NATO și UE [...]. Al doilea exemplu pozitiv ar fi cel legat de statul de drept și lupta împotriva corupției [...]. Al treilea exemplu ar fi legat de dimensiunea cibernetică, digitală și IT, unde România a performat bine.*

Claudiu Degeratu

” *România poate fi un model din următorul punct de vedere: a avut o opțiune politică foarte clară pe care au urmat-o toate partidele politice, și anume integrarea euro-atlantică [...].*

Petrișor Peiu

” *Cred că România începe să aibă în spațiul post-sovietic imaginea unui stat reformat [...]; România dobândește treptat un profil de stat european cu un model demn de urmat. Primul și cel mai important domeniu este democratizarea regimului politic, urmată de reforma justiției, drepturile omului, democratizarea și lupta împotriva corupției, deoarece toate acestea înseamnă alte standarde de viață, inclusiv economice.*

Ileana Racheru

Cu toate acestea există și câteva deficiențe semnalate de experții români: expertiza insuficientă existentă în România în ceea ce privește spațiul post-sovietic și utilizarea restrânsă a acestei expertize la nivelul politicii externe a Bucureștiului. În mod specific este semnalată lipsa de experți în structurile instituționale interne, capabili să disemineze cunoștințele dobândite în cadrul UE către Republica Moldova și Ucraina. Mai mult, expertiza românească existentă nu este utilizată în mod adecvat de către instituțiile statului și de către factorii de decizie, în timp ce dialogul dintre structurile decizionale și mediul academic sau ONG-uri este limitat. Această chestiune devine și mai problematică când ne referim la expertiza pe Ucraina, care la nivel instituțional este foarte redusă.

” *Avem foarte mult experți pe Republica Moldova, dar care se limitează în a discuta cu un cerc restrâns de persoane de la Chișinău [...]. În ceea ce privește, Ucraina stăm și mai rău, nu avem nici un expert.*

Angela Grămadă

” *Diplomații noștri sunt în regulă, dar suferim în zona de think-tank-uri și societate civilă suferim de o frustrare legată de faptul că România nu finanțează influența [în vecinătatea estică].*

Radu Magdin

” *Dacă ne uităm și la experții existenți în Ministerul de Externe și la Cotroceni sau în alte instituții guvernamentale, nu prea există expertiză pe spațiul estic. Sunt foarte puțini vorbitori de limbă rusă sau ucraineană și cei care există nu au neapărat expertiză politică pe acest domeniu [...].*

Iulia Joja

” *Expertiza pe vecinătatea estică nu se decontează vizibil la nivelul instituțiilor românești în performanțe sau politici publice performante. La nivelul MAE nu există nici măcar vorbitori de ucraineană.*

Armand Goșu

Totodată România nu pare să aibă un concept de politică externă coerent față de vecinătatea estică, unde majoritatea acțiunilor sale externe par neuniforme, în cea mai mare parte contextuale, fără o coordonare instituțională la nivel decizional.

” *România la momentul de față are o problemă, și asta se reflectă în spațiul estic, în a-și afirma la nivel retoric și după în a acționa în baza unor priorități și a unor politici externe și de securitate. [...] Nu putem vorbi despre România în spațiul estic sau în contextul NATO, pentru că nu știm exact ce își propune statul român. [...] Ambițiile României sunt extrem de reduse în ceea ce privește vecinătatea estică.*

Iulia Joja

” *România are o nepotrivire între discurs și resurse. Acest lucru este cauzat de lipsa obiectivelor, noi nepropunându-ne să avem un leadership regional decât în plan discursiv; resursele și elementele strategice nu sunt aliniate cu acest obiectiv. [...] Când președintele țării în 5 ani nu a fost în țările din jur, asta e o problema. România a rămas în stadiul de pre-aderare la NATO și la UE și cred că, inclusiv în momentul de față, practicăm o politică de anii 1990-2000.*

Radu Magdin

” *Nu putem vorbi despre o politică externă românească față de vecinătatea estică, ci despre o politică românească față de Republica Moldova și față de anumite regiuni limitrofe ale Ucrainei. De fapt, nu putem face o politică [extenă consecventă] nici față de Republica Moldova [...]. Nu există coerență și calitate la nivelul decidenților și al instituțiilor politice din România, în timp ce partidele politice românești nu sunt preocupate prea mult de aspecte ce țin de politica externă a României față de vecinătatea estică.*

Armand Goșu

” *Factorii de decizie din România au fost reticenți și rezervați în a propune o politică de securitate față de vecinătatea estică. [...]*

Hari Bucur Marcu

” *În mod clar România nu are un concept de politică externă, a încercat să se dezvolte unul de câteva ori, dar nu a reușit să definească niciunul. [...] Nu există o abordare unitară la nivel guvernamental și nu există un obiectiv clar. Nu știm cu adevărat răspunsul la întrebarea: Ce dorim din această relație? Obiectivul pe care ni-l asumăm la nivelul discursului public este teoretic: sprijinirea parcursului european al Republicii Moldova. Dar acest obiectiv este extrem de vag.*

Petrișor Peiu

3.6. Apartenența la organizații internaționale

Apartenența României la structurile euro-atlantice pare să fi contribuit pozitiv la profilul internațional și la capacitatea de negociere a României în afacerile internaționale. Mai mult, apartenența României la organizațiile transatlantice pare să acționeze ca un „factor umbrelă”, având un impact direct asupra altor domenii, cum ar fi capacitatea militară a țării sau economia. Discursul oficial al României indică faptul că statul român își asumă în mod direct rolul de a susține eforturile de occidentalizare ale Ucrainei și ale Republicii Moldova, acționând adesea ca intermediar între cele două state vecine și structurile euro-atlantice⁴⁵. România își folosește frecvent statutul său de membru în negocierile cu Republica Moldova și Ucraina, având în vedere că apartenența la UE și NATO îi acordă o mai mare credibilitate și legitimitate.

” *[...] am reușit să atragem NATO și SUA să se implice mai mult în regiune. Prin urmare, România încearcă să rezolve anumite probleme regionale și bilaterale prin intermediul instituțiilor internaționale.*

Claudiu Degeratu

” *Capacitate de actor extern a României este dată, în primul rând, de apartenența la NATO și acest statut arată, de asemenea, rolul cheie pe care îl avem la granița de est a NATO. [...] Mai mult, jucăm în termenii stabiliți de mecanismele oferite de UE.*

Eugen Tomac

În general ar putea fi identificate două abordări discursive diferite în relația cu fiecare dintre cele două țări.

Discursul oficial al României față de Republica Moldova a rămas relativ constant de-a lungul ultimilor ani, Republica Moldova aflându-se în topul intereselor de politică externă ale Bucureștiului. Astfel, România sprijină în mod constant aspirațiile de integrare europeană ale Republicii Moldova și este dispusă să ofere

asistență prin expertiză tehnică sau sprijin financiar. Potrivit MAE, dezvoltarea unei relații „privilegiate” cu Republica Moldova reprezintă o preocupare „constantă” pentru politica externă a României⁴⁶, întrucât „reprezintă o prioritate de rang înalt pentru guvernul României și o chestiune asupra căreia a fost obținut un consens larg în cadrul întregii societăți românești. Pe baza acestor perspective, România va continua să ofere un sprijin consistent și solid reformelor și procesului de integrare europeană, în conformitate cu aspirațiile cetățenilor”⁴⁷.

Între timp, discursul oficial al României față de Ucraina tinde să fie mult mai redus ca intensitate, mai restrâns ca viziune și rol asumat. În loc să ofere un pachet de asistență cuprinzător, România se limitează la expertiza tehnică în domenii specifice (de exemplu, în domeniul securității cibernetice). O schimbare majoră a discursului României față de Ucraina poate fi observată după momentul anexării Crimeii și războiului din regiunea Donbass. Începând cu 2014 România și-a exprimat susținerea față de suveranitatea și integritatea teritorială a Ucrainei, alăturându-se celorlalte state membre NATO/UE în condamnarea agresiunii Rusiei și în impunerea de sancțiuni Moscovei, în timp ce discursul său a câștigat consistență și coerență în ceea ce privește sprijinirea eforturilor Ucrainei de europenizare⁴⁸. De fapt anul 2014 pare a fi un moment de răscruce care marchează „restartarea” relațiilor bilaterale, după cum reflectă discursul oficial⁴⁹.

Experții consideră că apartenența României la UE și NATO reprezintă într-adevăr un atu extrem de valoros, iar Bucureștiul joacă relativ bine această poziție intermediară între aceste organizații, pe de o parte, și vecinătatea sa estică, pe de altă parte.

”

România a fost ca un fel de intermediar, un avocat și când este vorba despre est, în mod clar vizavi de Republica Moldova ne-am asumat asta; deși am fost activi și pe Ucraina și pe Georgia și chiar pe Azerbaidjan într-o anumită perioadă.

Julian Fota

”

România este un „gardian” foarte bun la granița euro-atlantică [estică].

Radu Magdin

În același timp, experții observă lipsa inițiativelor externe de sorginte românească, indicând faptul că România acționează în regiune mai degrabă ca un „executant” al politicilor UE și NATO, decât ca un inițiator de politici relevante.

”

Rolul României este extrem de modest; ideile noastre nu sunt promovate [...].

Hari Bucur Marcu

” *România are dificultăți în a „uploada”/inera/integra interesele naționale la nivel multinațional, comunitar sau în spațiul NATO.*

Iulia Joja

” *[...] încă nu ne-am consolidat foarte bine profilul în cadrul UE, în timp ce inițiativele României au rămas doar ca obiective strategice; nu s-au concretizat în inițiative mult mai profunde [...].*

Eugen Tomac

” *În timpul președinției Consiliului, România [...] nu a reușit să pună teme românești pe agenda europeană, nu a reușit să accelereze teme la care ar putea aduce valoare adăugată, în special teme regionale, legate de Republica Moldova, vecinătatea estică.*

Siegfried Mureșan

” *România este un membru pasiv [...]. România nu are inițiative, doar preia ceea ce este dat de la Bruxelles, fiind doar un executant.*

Ileana Racheru

În consecință, România este percepută, în general, ca având o politică externă deficitară în raport cu țările PaE (singura excepție fiind Republica Moldova), preferând să acționeze internațional prin intermediul cadrelor multilaterale de care aparține, fără a-și asuma alte roluri sau responsabilități individuale în afara UE/NATO.

” *Dacă este să ne uităm la ce s-a întâmplat în ultimii 20 de ani, tendința României este să folosească la maximum formatele multilaterale, cu excepția Moldovei, unde bilateralul e puternic. Din perspectiva relațiilor internaționale e de înțeles acest lucru. Dar din perspectiva domeniului pragmatic al politicilor publice e mai greu de înțeles, deoarece nu vezi rezultatele pe termen scurt.*

Claudiu Degeratu

” *România acționează în raport cu Ucraina doar ca stat membru NATO și UE și nu ca un vecin prioritar, ceea ce are un impact major asupra relației bilaterale, care este încă una destul de limitată. [...] La nivelul UE și NATO spațiul de manevra este foarte limitat din cauza că există drept de veto din partea statelor care au cu totul altă politică; în acest sens, România este obligată, dacă vrea să se angajeze mai mult în regiune, să meargă pe relații bilaterale și după aceea, într-o a doua etapă, să creeze alianțe ad-hoc, grupări de state cu aceleași interese.*

Iulia Joja

” *În ceea ce privește vecinii, legăturile ar trebui să se bazeze în primul rând pe relații bilaterale, pe ceea ce se poate face. [...] România trebuie să se bazeze pe ea însăși cel puțin pe relația cu Republica Moldova sau Ucraina.*

Petrișor Peiu

” *România nu contează foarte mult în regiune pentru că nu reușește să fie conectată bilateral și personal cu diplomații țărilor din vecinătate (de exemplu, în Ucraina).*

Armand Goșu

Deși România are capacitate instituțională, experții consideră că Bucureștiul nu demonstrează viziune strategică solidă față de vecinătatea estică sau dorință de a juca un rol de lider în reprezentarea intereselor UE și NATO în regiune.

”

În același timp eu am văzut și la Kiev și la Chișinău o rețineră destul de mare în a folosi România ca un fel de hub, de canal de discuții cu UE, cu NATO mai puțin. Nu am văzut vreun interes al oficialilor de la Chișinău pentru a veni la București pentru a ajunge la Bruxelles, ei au preferat sau ajungă direct sau prin intermediul altora. De exemplu Ucraina preferă mai mult Polonia în detrimentul României.

Hari Bucur Marcu

”

Nu am remarcat, în ciuda eforturilor de PR ale unor miniștri sau instituții din România, ca România să fie o poartă a UE către Est. Dacă Georgia are nevoie, își rezolvă singură, nu prin România. La fel și Baku, Erevan sau Ucraina. România nu gestionează, nu contează în a gestiona acest flux de informații către Bruxelles, nu ea este nodul. Nodul este în altă parte, în nord, în Polonia.

Armand Goșu

CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI

Studiu de față a urmărit să evalueze capacitatea de actor și resursele României de a acționa în imediata sa vecinătate, respectiv în raport cu Republica Moldova și Ucraina. Prima concluzie generală este că România a arătat un apetit scăzut pentru politica externă față de spațiul post-sovietic, în pofida discursului oficial al țării. Conform rezultatelor cercetării nu s-a putut identifica o agendă externă cuprinzătoare în raport cu vecinătatea estică, ci mai degrabă o atitudine limitată, pasivă și contextuală a politicii externe românești, care urmărește îndeaproape liniile multilaterale de acțiune din cadrul UE și NATO. Astfel, a doua concluzie generală este că apartenența la organizațiile internaționale pare a fi factorul determinant al capacității de actor extern a României în vecinătatea sa estică.

În ceea ce privește Republica Moldova, România a arătat o preocupare constantă, dedicând în această direcție majoritatea resurselor disponibile*. Acest lucru confirmă existența principiului „Republica Moldova – prioritate zero” la nivelul politicii externe a României. Cu toate acestea chiar și față de Republica Moldova acțiunile Bucureștiului au fost caracterizate de o oarecare inerție politică, întrucât România nu a reușit întotdeauna să-și actualizeze politicile sau să elaboreze instrumente noi pentru a răspunde în mod adecvat și în timp util provocărilor cu care se confruntă Republica Moldova. În plus, se pare că România a fost luată deseori prin surprindere de unele dintre evenimentele desfășurate în Chișinău. De exemplu, în iunie 2019, România a urmărit din exterior cum UE, SUA și Rusia au încheiat un acord pentru susținerea unei coaliții neobișnuite între Blocul ACUM, de orientare liberală, occidentală și Partidul Socialist din Republica Moldova (PSRM), pro-Kremlin, condus de președintele Igor Dodon, al cărei obiectiv a fost acela de a înlătura de la putere Partidul Democrat și implicit pe liderul său, Vladimir Plahotniuc⁵⁰.

În cazul Ucrainei cooperarea s-a efectuat aproape exclusiv prin intermediul organizațiilor euro-atlantice. Cu toate că după 2014 România a devenit un susținător ferm al eforturilor de integrare ale Ucrainei în UE și NATO, în fapt legăturile bilaterale dintre cele două țări au fost sporadice și limitate la chestiuni specifice (de exemplu, la problemele de securitate sau la cele referitoare la minoritățile naționale). Chiar și astăzi relațiile bilaterale româno-ucrainene sunt în mare parte de natură pragmatică, bazate pe împărtășirea unor interese specifice, pe primul loc situându-se problemele de securitate din regiune (cu precădere chestiunile referitoare la gestionarea amenințărilor generate de Federația Rusă). Totuși, la momentul actual, nu există o perspectivă clară pentru un parteneriat peren, consolidat. Din 2014, când a fost investit în funcția de președinte al României, Klaus Iohannis nu a efectuat nicio vizită

* Acest lucru este reflectat și în cel mai recent raport (2018) al Agenției de Cooperare Internațională pentru Dezvoltare din România (RoAid), lansat în decembrie 2019, unde Republica Moldova este principalul beneficiar al ajutorului românesc, primind 63,9% (149,2 mil. RON) din bugetul dedicat. În comparație, Ucraina primește doar 2,4% din buget (5,5 mil. RON): <https://bit.ly/3eDd2j3>.

oficială la Kiev*, în timp ce România nu figurează printre statele considerate de interes strategic pentru Ucraina, conform celei mai recente strategii de securitate națională adoptată de Ucraina în septembrie 2020⁵¹.

În cele ce urmează vor fi enumerate câteva observații specifice legate de capacitatea României de actor extern în vecinătatea imediată, în conformitate cu cele trei seturi de rezultate obținute în Ucraina, Republica Moldova și România.

Percepții externe: Ucraina

În general, România este „terra incognita” pentru populația din Ucraina. Acest lucru este indicat, în primul rând, de rata foarte mare de non-răspuns în rezultatele sondajului, uneori de până la 30-40%. În general ucrainenii nu știu foarte multe despre țara lor vecină, fiindu-le astfel destul de dificil să-și definească percepțiile față de România. În acest sens, 90,7% dintre ucrainenii nu au fost niciodată în România (5,9% au vizitat-o o dată, sau maximum de trei ori). Acest rezultat ar putea fi explicat prin faptul că de cele mai multe ori cooperarea economică și/sau culturală dintre Ucraina și România este fie limitată la zonele de frontieră, fie vizează doar minoritățile naționale. Acest lucru conduce la existența și perpetuarea unor stereotipuri uneori surprinzătoare la nivelul percepțiilor societale.

1. Dimensiunea (suprafață și populație) și așezarea geografică: România nu este văzută ca o țară mare, capabilă să exercite influență regională, deoarece există alți actori în regiune, precum Federația Rusă, Turcia, Polonia și Ucraina care sunt mult mai mari, atât ca întindere, cât și din punct de vedere demografic. În mod similar, deși ucrainenii recunosc că poziția geografică a României este una avantajoasă, aceștia consideră că poziția geografică a Ucrainei este la fel de importantă sau chiar mai avantajoasă.
2. Capacitatea economică: economia României a fost evaluată dintr-o perspectivă viitoare, și anume prin prisma potențialului său de creștere, și nu prin raportarea la dezvoltarea și puterea economică actuale. În pofida unei frontiere terestre foarte întinse, pe care România o împarte cu Ucraina, și a faptului că România a fost prima țară UE care a ratificat Acordul de Asociere UE-Ucraina, cooperarea economică cu România este văzută ca fiind modestă, în timp ce prezența economică a României pe piața ucraineană este aproape inexistentă sau limitată cel mult la regiunile de frontieră.
3. Capacitatea militară: În Ucraina capacitatea militară a României este evaluată în primul rând cu referire la apartenența țării la NATO, ceea ce conferă României standarde militare înalte. În afara cadrului NATO, România nu este percepută ca fiind suficient de capabilă să furnizeze securitate și stabilitate în regiune.
4. Istoria și cultura: Conform sondajului, doar 9,6% dintre ucrainenii consideră că drepturile minorităților afectează relațiile bilaterale dintre cele două țări. Acest lucru

* În septembrie 2017, președintele Iohannis și-a anulat vizita oficială în Ucraina după ce Kievul a adoptat modificări privind educația în limbile minoritare.

este oarecum în opoziție cu discursul general al României, în care există referințe frecvente la problemele minorităților, prezente în majoritatea știrilor și în discursul public despre Ucraina în România. Majoritatea experților intervievați sunt de acord cu politizarea excesivă a acestui subiect, percependu-l ca fiind principalul „obstacol” în calea unei mai bune cooperări bilaterale între cele două țări.

5. Capacitatea instituțională și expertiza interne: Întrucât ucrainenii au cunoștințe limitate în ce privește România, ei nu o percep nici ca pe un model instituțional demn de urmat (democrație, stat de drept etc.), nici ca pe un model de integrare în UE și / sau NATO și nici ca pe o țară care ar putea pleda pentru/sușține interesele Ucrainei în comunitatea euro-atlantică. Principala realizare internă a României („povestea de succes”) este considerată lupta împotriva corupției, care ar putea servi drept model pentru Ucraina.
6. Apartenența la organizații internaționale: aderarea României la UE și NATO a contribuit semnificativ la îmbunătățirea relațiilor dintre cele două țări, în timp ce 2014 este văzut ca punctul de cotitură în relațiile bilaterale, care au evoluat de la concurență la parteneriat. Apartenența României la structurile euro-atlantice este percepută în Ucraina ca fiind principalul factor care contribuie la capacitatea externă a țării. Cu toate acestea România nu este văzută ca fiind capabilă să reprezinte interesele UE și NATO în regiune, având în vedere: 1. complexitatea regiunii extinse a bazinului Mării Negre și prezența altor actori (mai) influenți; 2. resursele limitate ale României și absența activismul politic.

Recomandări practice rezultate în urma studiului privind percepțiile ucrainenilor despre România:

1. Impresia generală este că există un potențial neexploatat la nivelul relației bilaterale având în vedere că beneficiile unor relații bilaterale mai strânse depășesc în mod clar actualul „status quo” caracterizat printr-o cooperare modestă. În prezent cooperarea sporită pare să fie încă condiționată de soluționarea divergențelor legate de problema minorităților. Cu toate acestea România ar putea alege să-și urmărească interesele în paralel cu afișarea determinării politice și a inițiativei în alte domenii de interes reciproc: în cel economic (de exemplu, prin conferirea unei atractivități sporite / acces îmbunătățit pentru companiile ucrainene pe piața românească, care ar trebui să fie urmate de măsuri reciproce dinspre partea ucraineană; mai multe contacte de tip „people-to-people” la forumuri comune de afaceri), în cel politic (de exemplu, prin furnizarea de asistență în domeniile în care România deja a dovedit că a acumulat expertiză, cum ar fi lupta împotriva corupției), în cel securitar (de exemplu, România ar putea arăta mai multă disponibilitate de a sprijini Ucraina în diverse domenii de apărare, având în vedere experiența NATO a României și luând în considerare amenințarea rusă existentă în regiune).
2. Există o nevoie acută de a dezvolta căile de acces, legăturile și rutele de transport între cele două țări, întrucât infrastructura existentă este precară (inclusiv în ceea ce privește transportul maritim în Marea Neagră, sau transportul fluvial pe Dunăre). Acest lucru ar contribui nu numai la îmbunătățirea legăturilor economice, ci și la dezvoltarea turismului. În prezent România nu se află nici măcar în primii zece parteneri comerciali

ai Ucrainei*, ceea ce este surprinzător având în vedere faptul că Ucraina este cel mai mare vecin al României, cu care aceasta are cea mai lungă graniță (de aproximativ 610 km). Mai mult, conform observațiilor noastre, România rămâne în mare parte necunoscută ucrainenilor, ceea ce subliniază necesitatea de a investi mai multe resurse în promovarea imaginii României în Ucraina.

3. România ar trebui: să inițieze discuții bilaterale pentru a aborda evenimentele istorice sensibile care au afectat relațiile dintre cele două țări; să promoveze cultura românească la nivel național în Ucraina, nu doar în zonele de frontieră, unde se află minoritatea românească; să genereze mai multe oportunități pentru proiecte comune care să vizeze întregul teritoriu al Ucrainei**. Astfel de inițiative ar contribui la o cooperare mai intensă între cele două țări ce va conduce treptat la eliminarea stereotipurilor existente. În acest sens România ar putea învăța din experiența poloneză în diplomatie culturală, care a reușit să utilizeze în mod eficient aceste recomandări pentru depășirea unora dintre percepțiile negative existente la nivelul relațiilor bilaterale polono-ucrainene.
4. Ar trebui luată în considerare încurajarea elaborării unor proiecte comune pentru jurnaliștii ucraineni și români. Acest lucru ar asigura o prezență mai mare în mass-media a informațiilor despre țara vecină și, cel mai important, ar oferi analize obiective care ar putea contracara tendința de politizare a problemelor sensibile (cum ar fi, drepturile minorităților, pretensele revendicări teritoriale, etc.). Mai mult, proiectele media comune ar putea extinde aria jurnalistică prin includerea altor subiecte de interes, legate de economie, cultură, geografie și turism etc.
5. O importantă cale de cooperare s-ar putea contura în jurul expertizei pe care o posedă cele două țări; astfel, la nivel de experți, cooperarea ar trebui să grăveze în mod constant atât în jurul modalităților de consolidare a legăturilor bilaterale în domeniul securitar (spre exemplu, experiența României de a se conforma și a respecta standardele NATO poate fi benefică și pentru Ucraina și, în acest sens, transferul de cunoștințe dinspre România către Ucraina ar fi unul util), cât și în ceea ce privește stabilirea cadrelor instituționalizate pentru chestiunile de interes comun (cum ar fi diversificarea aprovizionării cu energie, consolidarea societății civile, drepturile minorităților, sprijinul pentru eforturile de integrare ale Ucrainei în structurile euro-atlantice, etc.). Această expertiză comună poate fi utilizată ulterior de către autoritățile naționale și/sau locale pentru a dezvolta politici adecvate pentru consolidarea relațiilor bilaterale.

* Potrivit Serviciului de Statistică al Ucrainei, în ianuarie-iulie 2020 România a fost a XIII-a destinație a exporturilor ucrainene și a XX-a sursă pentru produsele de import în Ucraina, Статистична інформація: Економічна статистика / Зовнішньоекономічна діяльність, Географічна структура зовнішньої торгівлі товарами, <http://www.ukrstat.gov.ua/>. Nici Ucraina nu se află în top 10 parteneri comerciali ai României (actualmente pe poziția 25 ca destinație de export, și 20 ca origine a produselor de import): http://www.imm.gov.ro/adaugare_fisiere_imm/2019/01/RO-Comert-international-09-2018.pdf.

** În prezent Programul Operațional Comun România - Ucraina 2014-2020 (<https://www.ro-ua.net>) acoperă doar zona de frontieră dintre cele două țări.

Percepții externe: Republica Moldova

În general capacitatea de actor extern a României este resimțită și recunoscută în Republica Moldova, legăturile bilaterale dintre cele două țări fiind importante și apreciate de către Chișinău. Mai mult, comparativ cu Ucraina, moldovenii sunt în general la curent și / sau familiarizați cu țara vecină – România. Cu toate acestea o observație recurentă de-a lungul studiului subliniază lipsa unei gândiri strategice clare la București, precum și a unei viziuni coerente față de Republica Moldova. În pofida interesului exprimat și a preocupărilor constante vizavi de evoluțiile din Republica Moldova, impresia generală este că abordarea României este în mare parte contextuală, în funcție de climatul politic existent în Republica Moldova (spre exemplu, România este activă și implicată atunci când elitele de la guvernare arată un interes puternic în consolidarea legăturilor cu Occidentul, ori afișează o atitudine distantă atunci când forțele politice din Chișinău manifestă tendințe pro-ruse). În general România are anumite capacități neexplorate și avantaje în relația cu Republica Moldova care nu justifică comportamentul extern timid al acesteia.

1. Dimensiunea (suprafață și populație) și așezarea geografică: percepția generală în Republica Moldova indică faptul că România are un potențial regional important, având în vedere dimensiunea și populația sa (în special raportate la Republica Moldova). În pofida acestor puncte forte, există anumite aspecte interne (spre exemplu faptul că expertiza și resursele umane existente nu sunt pe deplin valorificate) și externe (contextul geopolitic complicat) care constrâng capacitatea României de a fi un jucător mai influent în regiune (inclusiv față de Republica Moldova).
2. Capacitatea economică: Deși România a cunoscut o creștere economică semnificativă în ultimele decenii, această capacitate economică nu este percepută și/sau resimțită în totalitate la nivelul societății în Republica Moldova. Astfel, chiar dacă Bucureștiul este destul de activ în sprijinirea și furnizarea de asistență financiară Republicii Moldova, investițiile României nu par a fi suficient de bine calibrate, întrucât nu vizează sectoare economice strategice. Totodată majoritatea investițiilor provin din sectorul public și nu din cel privat.
3. Capacitatea militară: Percepția generală este că România nu dispune de resurse militare și de apărare suficiente pentru a juca un rol important în regiune în afara cadrului NATO. Cooperarea bilaterală româno-moldovenească în domeniul militar este, în general, evaluată ca fiind de nivel mediu. Cu toate acestea discuțiile privind cooperarea militară consolidată sunt sensibile, întrucât Republica Moldova este o țară neutră din punct de vedere constituțional.
4. Istoria și cultura: Istoria și cultura reprezintă atuuri importante care stau la baza capacității de actor extern a României în relația cu Republica Moldova. Cu toate acestea nu există consens în evaluarea modului în care România utilizează instrumentele de tip „soft power”: în timp ce unii experți consideră că asistența financiară a României trebuie să fie corelată cu un nivel de asumare clară a valorile pro-europene / pro-române (de exemplu să vizeze localitățile, partidele politice, ONG-urile care manifestă

un angajament pro-occidental puternic și demonstrat), alții consideră că sprijinul ar trebui să se adapteze la contextul local și să se adreseze societății în ansamblu (inclusiv segmentului de vorbitori de limbă rusă), care nu împărtășesc neapărat opinii și valori similare cu primul grup.

5. Capacitatea instituțională și expertiza interne: România este percepută ca un model bun de urmat în multe domenii (cum ar fi dezvoltarea economică, sistemul judiciar și lupta împotriva corupției, integrarea europeană etc.). Cu toate acestea, până în prezent, România nu a reușit să valorifice această expertiză și pe plan extern într-un mod mult mai pregnant.
6. Apartenența la organizații internaționale: România este văzută ca un membru important al structurilor euro-atlantice din regiune. Mai mult, conform percepțiilor moldovenilor, capacitatea României de a furniza securitate și stabilitate regională este în mare parte determinată de apartenența acesteia la UE / NATO. Cu toate acestea respondenții au afișat o puternică preferință pentru formatul bilateral de cooperare dintre România și Republica Moldova (chiar și în afara cadrului UE).

Recomandări practice rezultate în urma studiului privind percepțiile despre România în Republica Moldova:

1. În primul rând, ar trebui să existe o strategie bine elaborată și definită în vederea consolidării legăturilor dintre România și Republica Moldova în diverse domenii, precum în cel politic, economic, cultural și societal (o așa-numită „foaie de parcurs”). O astfel de strategie ar putea constitui temelia unei viziuni pe termen mediu/lung față de Republica Moldova, cu condiția ca această strategie să fie în prealabil acceptat și asumat de toate forțele politice din România. În al doilea rând, aplicarea unei astfel de strategii ar trebui să fie consecventă și perenă, indiferent de leadership-ul de la Chișinău. Din momentul inițierii studiului nostru în toamna anului 2018, un pas pozitiv și important a fost efectuat de către autoritățile române prin crearea în februarie 2020 a Departamentului pentru Relația cu Republica Moldova (DRRM) la nivelul Guvernului României⁵². Cu toate acestea, în afară de finanțarea activităților educaționale, culturale și mass-media care vizează în principal conservarea identității românești în Republica Moldova*, DRRM ar putea lua inițiativa în elaborarea unui plan de acțiune pentru următorii 10 ani care să ghideze politica externă a României față de Republica Moldova prin includerea mai multor domenii de interes comun (dezvoltare economică, infrastructură, investiții private, diversificarea aprovizionării cu energie etc.). Acest plan ar servi drept bază pentru dezbaterile publice la nivelul clasei politice și societății românești. Rezultatul acestui demers comun ar trebui mai apoi să fie transpus într-un cadru strategic de 10 ani pentru cooperarea dintre România și Republica Moldova.
2. România ar trebui să insiste asupra unei abordări coerente față de Republica Moldova, prin care toate instituțiile și autoritățile române să comunice Chișinăului o poziție identică. În trecut au apărut mesaje contradictorii din partea autorităților române, care

* Acestea sunt domeniile prioritare finanțate de Guvernul României în 2020, <https://bit.ly/2GN6UIw>.

au afectat în cele din urmă credibilitatea, imaginea și implicit, capacitatea de actor extern a României.

3. În ceea ce privește UE și NATO, România ar trebui să valorifice mai mult rolul său de „intermediar” între Republica Moldova și structurile euro-atlantice. Deși formatele multilaterale de cooperare între Republica Moldova și Occident sunt extrem de utile, România ar trebui să își consolideze poziția la nivelul UE prin integrarea preferințelor sale de politică externă într-un mod mult mai vizibil. Similar cu inițiativa „Strategia Trio 2030” propusă de Lituania pentru o bună integrare sectorială între UE și Ucraina, Georgia și Republica Moldova*, România ar putea iniția un plan decenal de consolidare a cooperării cu Republica Moldova. Acest lucru ar semnala o determinare suplimentară din partea României de a-și asuma o responsabilitate concretă la nivelul UE pentru susținerea aspirațiilor europene ale Republicii Moldova.
4. Până în prezent România nu a reușit să comunice eficient („să promoveze”) sprijinul financiar pe care l-a acordat Republicii Moldova, având în vedere că societatea din Moldova nu pare a fi la curent pe deplin cu contribuția României la diferite proiecte de dezvoltare ale țării (cum ar fi renovarea școlilor și grădinițelor, a monumentelor culturale etc.). România ar trebui să sporească vizibilitatea acțiunilor sale în Republica Moldova printr-o diseminare mai intensă. Mai mult, România ar trebui să ia în considerare reorientarea unor resurse către alte destinații/sectoare strategice, care ar putea avea un impact mai mare asupra percepției publice, cum ar fi infrastructura rutieră. De exemplu, repararea drumurilor ar putea fi aleasă în funcție de importanța lor pentru sistemul de transport din Republica Moldova. În mod similar, România ar trebui să prioritizeze asigurarea accesibilității între cele două țări (și anume, prin construirea sau repararea drumurilor naționale și a podurilor peste râul Prut). Un alt domeniu important în care România ar putea să redirecționeze investițiile este segmentul mass-media din Republica Moldova, care este puternic afectat de calitatea informațiilor (de exemplu, dezinformarea este omniprezentă în Republica Moldova⁵³). O astfel de mișcare ar presupune sprijin pentru diversificarea surselor de informații, sprijin pentru presa independentă, asistență tehnică pentru jurnalismul independent și transferul de cunoștințe și expertiză pentru îmbunătățirea și reglementarea spațiului mediatic din Republica Moldova. Mai mult, acest sprijin nu ar trebui să se limiteze doar la sursele media care împărtășesc opinii pro-românești/pro-unioniste.
5. România ar trebui să își reconsidere potențialul economic în abordarea față de Republica Moldova și să-și concentreze eforturile pe investiții importante în principalele sectoare economice și financiare din Republica Moldova (rețeaua electrică, serviciile poștale, telecomunicațiile, sectorul IT, consultanță, asigurări și servicii financiare, înființarea de clustere agricole și industriale comune, asistență pentru înființarea unei burse de valori în Chișinău), mai ales că România a dobândit deja expertiza și experiența necesare pe piața UE și deține avantaje cheie, precum proximitatea geografică, limba și cultura comune. În acest sens, în afară de investițiile

* „Strategia Trio 2030” a fost propusă în noiembrie 2019 de delegația lituaniană în cadrul Partidului Popular European, urmând să fie pusă în practică în cadrul Președinției lituaniene a Consiliului UE în 2027, Euractiv, 21 noiembrie 2019, [https:// bit. ly / 32uaPI8](https://bit.ly/32uaPI8).

publice, antreprenorii privați români ar trebui, de asemenea, să fie motivați să joace un rol mult mai activ pe piața moldovenească.

6. Un alt curs important de acțiune pentru România, legat de recomandările anterioare, este de a spori mobilitățile/schimburile de personal ('staff exchanges') pentru a consolida capacitățile instituționale ale Republicii Moldova, precum și de a încuraja mobilitățile în vederea consolidării relațiilor de tip 'peer-to-peer' la nivelul comunității de experți, a mediului de afaceri, precum și între reprezentanții societății civile, cercetători și / sau jurnaliști.

Percepții interne: România

În general rezultatele studiului efectuat în România indică multe similitudini cu cele din Ucraina și Republica Moldova. Atât discursul oficial al României, cât și interviurile cu experții români relevă o inhibare decizională și o incapacitate de a conștientiza rolul strategic pe care România îl are în context regional, incapacitate care s-a tradus de-a lungul anilor în parteneriate fragile și oportunități ratate. Mai mult decât atât, experții observă lipsa unei agende strategice bine definite față de spațiul post-sovietic (anume, un concept de politică externă bine conturat), remarcând, în schimb, că actualmente există multă improvizație la nivelul deciziilor politice, care, în marea lor parte, sunt contextuale și reactive (dezvoltate de obicei ca răspuns la provocări sau situații de urgență).

1. Dimensiunea (suprafață și populație) și așezarea geografică: Percepția generală a fost una mixtă; în primul rând, experții au întâmpinat dificultăți atunci când li s-a cerut să ierarhizeze România în funcție de puterea și influența sa externă. Marea majoritate a oscilat între includerea României fie în grupul statelor de categorie „medie”, fie „mică”. În pofida poziției sale geografice strategice, capacitatea României de a-și susține interesele strategice dincolo de granițele sale estice a fost până acum modestă (a se vedea, de exemplu, relevanța limitată a Sinergiei Mării Negre).
2. Capacitatea economică: Evaluarea capacității economice a României a reprezentat, de asemenea, o provocare, întrucât experții nu au putut converge asupra unei aprecieri comune. În timp ce se recunoaște potențialul economic al României, principala observație este că țara a înregistrat performanțe slabe la nivel de regiune. De exemplu, prezența economică a României în spațiul post-sovietic nu a fost susținută până în prezent de prezența investițiilor majore românești (de ex. firme, companii, inițiative economice regionale), ceea ce înseamnă că România rămâne în urma altor țări UE/NATO din regiune (cum ar fi Polonia sau Ungaria).
3. Capacitatea militară: Deși capacitatea militară și de apărare a României se află în prezent într-un proces amplu și important de modernizare, consensul general este că România nu deține încă resursele necesare pentru a face față potențialelor probleme de apărare care pot surveni în regiune, din acest motiv preferând să rămână ancorată exclusiv în planurile strategice ale NATO / SUA.

4. Istoria și cultura: capacitatea României de a-și exercita puterea soft prin intermediul elementelor culturale și istorice este în general limitată la Republica Moldova, fiind aproape absentă la nivel regional (cu excepția teritoriilor de frontieră româno-ucrainene locuite de minoritatea românească). Cu toate acestea reacția experților la actuala agendă care se referă în principal la păstrarea identității românești a fost una mixtă, mulți experți percepând această abordare ca pe una obtuză, lipsită de viziune, deoarece România ratează oportunități importante de a-și promova imaginea în regiune.
5. Capacitatea instituțională și expertiza interne: Deși a efectuat reforme interne importante și și-a consolidat instituțiile în conformitate cu standardele occidentale, România a reușit doar răzleț să exporte „bune practici”, deoarece acest transfer de know-how nu a fost susținut printr-o (și/sau inclus în) agendă cuprinzătoare de politică externă față de vecinătatea estică. În același timp, expertiza existentă pe spațiul post-sovietic pare să fie ori una limitată, ori insuficient de integrată în procesul decizional.
6. Apartenența la organizații internaționale: Apartenența la organizațiile internaționale pare să modeleze în mare măsură capacitatea de actor extern a României în spațiul post-sovietic din Europa de Est. Cu toate acestea România nu poate fi catalogată drept un inițiator de politici / strategii la nivelul flancului estic al instituțiilor euro-atlantice. Dimpotrivă, această mișcare deliberată de externalizare a politicii externe către instituțiile de care aparține (UE și NATO) a oferit României un stimulent limitat pentru a dezvolta de la sine o agendă de politică externă solidă față de vecinătate sa estică.

Recomandări practice rezultate din studiul efectuat în România, care ar putea întări capacitatea de actor extern a statului român:

1. Pentru a deveni un actor de politică externă important în vecinătatea sa estică, România trebuie să manifeste mai multă vizibilitate în afara granițelor, precum și voință politică (cu alte cuvinte, să fie mai proactivă și nu reactivă). O necesitate imediată ar fi elaborarea unui document care să traseze o agendă clară pentru a sprijini acțiunile României în spațiul post-sovietic. În acest sens o foaie de parcurs produsă de Ministerul Afacerilor Externe din România ar putea oferi în viitorul apropiat o bază reală pentru consultare și dezbateră și, în același timp, ar putea răspunde la câteva dintre următoarele întrebări:
 - a. Dorește România să joace un rol regional mai influent și să furnizeze stabilitate și securitate în spațiul post-sovietic? Sau, poate, reticența, precauția și reținerea constituie, de fapt, o alegere deliberată de politică externă? În primul caz, ce acțiuni implică acest deziderat în practică, în afară de cele prevăzute în cadrul UE / NATO?
 - b. Care sunt de fapt obiectivele României în raport cu vecinătatea sa estică, cu bazinul Mării Negre și în raport cu spațiul post-sovietic extins? Există o listă de priorități la nivel de politică externă cu privire la imediata sa vecinătate?

- c. Ce instrumente de politică externă ar putea servi cel mai bine acestor obiective? De exemplu, dacă mijloacele economice (sau culturale) par a fi cele mai potrivite, cum ar trebui România să le angajeze în mod practic? Cum ar arăta o foaie de parcurs pentru îmbunătățirea diplomației economice / culturale pentru o perioadă de 10 ani? Care ar fi principalele linii de acțiune?
2. O recomandare generală semnalează necesitatea consolidării dimensiunii bilaterale a cooperării (de exemplu, cu Ucraina), pe lângă cadrele multilaterale instituționale furnizate de UE/NATO. Contactele personale la nivel politic, economic, cultural și societal sunt foarte importante și ar trebui încurajate prin organizarea de mobilități, schimburi și vizite bilaterale la nivel de staff.
3. România ar trebui să își sporească expertiza în ceea ce privește spațiul post-sovietic. În acest scop, principalele priorități și măsuri ar trebui să se axeze pe: integrarea/încorporarea expertizei academice deja existente în procesul de elaborare a politicilor; sprijinirea înființării unui institut / think-tank sau chiar a unui departament separat în cadrul Ministerului Afacerilor Externe specializat în problematica Mării Negre, a Parteneriatul Estic și a Rusiei, care să vizeze colectarea de date primare în limbile rusă și ucraineană pentru a oferi sprijin analitic factorilor de decizie (de ex., prin studii și rapoarte). Un astfel de departament ar putea fi similar cu cele înființate de Ministerele Afacerilor Externe polonez, lituanian sau suedez. În cazul Suediei au fost create atât un departament pentru Europa de Est și Asia Centrală, cât și o poziție de ambasador pentru Parteneriatul Estic cu scopul de a elabora politici și strategii specifice vecinătății estice.
4. Pentru o prezență economică mult mai vizibilă în regiune România ar trebui să intensifice cooperarea cu țările vecine pentru a facilita accesul pe piețele acestor state investitorilor și antreprenorilor privați români. Există un potențial economic semnificativ neexploatat și resurse umane valoroase atât în Ucraina, cât și în Republica Moldova, care ar putea fi vizate cu succes de companiile / firmele românești, cu condiția să existe cadre de cooperare bilaterală la nivel statal.
5. România ar trebui să manifeste mai multă vizibilitate în cadrul structurilor UE și NATO. De exemplu, ar fi de dorit să semnăm și să punem în aplicare un acord comun cu Ucraina și Republica Moldova pentru a asigura securizarea frontierelor sau pentru a consolida cooperarea civil-militară cu Ucraina în spațiul maritim și aerian, cu sprijinul NATO. O altă sugestie ar fi stabilirea unui parteneriat mai puternic cu Ucraina, care să vizeze consolidarea apărării și a cooperării militare.
6. Nu în ultimul rând, România nu ar trebui să-și modeleze acțiunile / politicile din vecinătatea imediată exclusiv pe baza argumentelor geopolitice / geostrategice (spre exemplu, pe calapodul Vest vs. Est; UE / NATO vs. Federația Rusă), ci să acorde o atenție suplimentară (și să furnizeze sprijin pentru depășirea) provocărilor interne din țările vecine, cum ar fi cele legate de statul de drept, promovarea democrației, buna guvernare și reformele din justiție, prin utilizarea expertizei deja acumulate.

Anexa 1. Lista interviurilor efectuate în Ucraina*

Interviu 1.	Natalya Belitser, Institutul pentru Democrație „Pylyp Orlyk”
Interviu 2.	Serhii Bostan, Institutul pentru Cercetări Politice și Geopolitice
Interviu 3.	Expert anonim, Institutul Ucrainean pentru Politici Internaționale
Interviu 4.	Sergiy Fedunyak, Universitatea Națională „Yurii Fedkovych” din Cernăuți
Interviu 5.	Tetyana Filevska, Institutul Ucrainean
Interviu 6.	Sergiy Gerasymchuk, Consiliul pentru Politica Externă „Ukrainian Prism”
Interviu 7.	Serhii Hakman, Comitetul de lucru al Euroregiunii „Prutul de Sus” pentru relații Interregionale și Internaționale, auto-guvernare locală și mass-media
Interviu 8.	Mykola Kapitonenko, Institutul de Relații Internaționale din cadrul Universității Naționale „Taras Shevchenko” din Kiev
Interviu 9.	Yevhen Mahda, Institutul pentru Politică Mondială
Interviu 10.	Yaroslav Matychyk, Consiliul public al MAE din Ucraina, Grupul de Studii Strategice și de Securitate
Interviu 11.	Expert anonim, MAE din Ucraina
Interviu 12.	Expert, numele și afilierea anonime
Interviu 13.	Expert, numele și afilierea anonime
Interviu 14.	Oleksii Poltorakov, Universitatea Națională „Taras Shevchenko” din Kiev
Interviu 15.	Andrii Veselovskyi, Academia Diplomatică „Hennadii Udovenko” din cadrul Ministerului Afacerilor Externe din Ucraina

* Toate afilierile indicate în anexele 1-3 corespund datei la care a fost realizat interviul. Toate opiniile exprimate în acest studiu sunt doar cele ale autorilor și nu reflectă politica oficială sau poziția instituțiilor la care sunt afiliați experții intervievați.

Anexa 2. Lista interviurilor efectuate în Republica Moldova

Interviu 1.	Ilian Cașu, partidul politic „Partidul Nostru”
Interviu 2.	Viorel Chivriga, IDIS Viitorul
Interviu 3.	Iulian Groza, Institutul pentru Politici și Reforme Europene
Interviu 4.	Iulian Frunțașu, TVRM
Interviu 5.	Veaceslav Ioniță, IDIS Viitorul
Interviu 6.	Daniela Morari, Misiunea Republicii Moldova pe lângă UE
Interviu 7.	Igor Munteanu, Parlamentul Republicii Moldova, partidul politic ACUM, Platforma DA
Interviu 8.	Iurie Reniță, Parlamentul Republicii Moldova, partidul politic ACUM, Platforma DA
Interviu 9.	Natalia Stercul, Asociația pentru Politică Externă a Moldovei
Interviu 10.	Anatol Șalaru, Partidul „Unității Naționale”
Interviu 11.	Ion Șișcanu, Institutul de Istorie, Academia de Științe a Moldovei
Interviu 12.	Anatol Țăranu, Centrul de Cercetări Strategice și Consultanță Politică (POLITICON)
Interviu 13.	Octavian Țîcu, Institutul de Istorie, Academia de Științe a Moldovei

Anexa 3. Lista interviurilor efectuate în România

Interviu 1.	Claudiu Degeratu, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, Academia Română
Interviu 2.	Iulian Fota, Academia Națională de Informații „Mihai Viteazul”
Interviu 3.	Armand Goșu, Facultatea de Științe Politice, Universitatea din București
Interviu 4.	Angela Grămadă, Asociația Experți pentru Securitate și Afaceri Globale
Interviu 5.	Ana Guțu, Departamentul pentru relațiile cu Republica Moldova, Guvernul României
Interviu 6.	Iulia Joja, Frontier Europe Initiative, Institutul Orientului Mijlociu, Universitatea Georgetown
Interviu 7.	Radu Magdin, Smartlink Communications
Interviu 8.	Hari Bucur Marcu, Săliște Association for the Romanian Europeanism
Interviu 9.	Siegfried Mureșan, Parlamentul European, Grupul Partidului Popular European
Interviu 10.	Petrișor Peiu, Departamentul de analiză economică, Fundația Universitatea Mării Negre
Interviu 11.	Ileana Racheru, Facultatea de Științe Politice, Universitatea din București
Interviu 12.	Eugen Tomac, Parlamentul European, Grupul Partidului Popular European

SURSE BIBLIOGRAFICE

- ¹ Casa Albă 2002, <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2002/11/text/20021123-7.html>.
- ² Președinția română a Consiliului UE 2019, p. 17, <https://bit.ly/359shNi>; Ministerul Afacerilor Externe al României (RMFA) 2019, <https://ue.mae.ro/node/406>; Guvernul României 2019, pp. 26-27, <https://bit.ly/3n9JxbF>.
- ³ Keohane, R. O. 1969, Lilliputians' Dilemmas: Small States in International Politics, *International Organization* 23 (2), pp. 291-310; Väyrynen, R. 1971, On the Definition and Measurement of Small Power Status, *Cooperation and Conflict* VI, pp. 91-102; Thorhallsson, B. 2006, The Size of States in the European Union: Theoretical and Conceptual Perspectives, *European Integration* 28 (1), pp. 7-31; Archer, C., and N., Nugent. 2006, Introduction: Does the Size of Member States Matter in the European Union? *European Integration* 28 (1), pp. 3-6; Lamoreaux, J. W., and D. J. Galbreath. 2008, The Baltic States As 'Small States': Negotiating The 'East' By Engaging The 'West', *Journal of Baltic Studies* 39 (1), pp. 1-14.
- ⁴ Antola, E. 2002, 'The Future of Small States in the EU'. In Farrell, M., Fella, S. and Newman, M. (eds.) *European Integration in the 21st Century: Unity in Diversity?*, pp. 69-85. London: Sage; Copsey, N., and T. Haughton 2009, The Choices for Europe: National Preferences in New and Old Member States, *JCMS* 47 (2), pp. 263-286.
- ⁵ Thornbury, S. 2005, *Beyond the Sentence: Introducing Discourse Analysis Grammar*. London: Macmillan; Neumann, I. B. 2008, Discourse analysis. In *Qualitative Methods in International Relations. A Pluralist Guide*, (ed.) A. Klotz and D. Prakash, pp. 61-77. London: Palgrave Macmillan
- ⁶ Gideon, L. 2012, *Handbook of survey methodology for the social sciences*. New York: Springer.
- ⁷ Beamer, G. 2002, Elite Interviews and State Politics Research, *State Politics and Policy Quarterly* 2(1), pp. 86-96; Mosley, L. 2013, 'Just Talk to People'? Interviews in Contemporary Political Science. In *Interview Research in Political Science*, L. Mosley (ed.), pp. 1-28. Ithaca/London: Cornell University Press; Elgström, O. and Chaban, N. 2015, Studying External Perceptions of the EU: Conceptual and Methodological Approaches. In *Perceptions of the EU in Eastern Europe and Sub-Saharan Africa: Looking in from the Outside*, (ed.) V. Bachmann and M. Müller, pp. 17-33. London: Palgrave Macmillan.
- ⁸ НІСД 2014, <https://bit.ly/3p4YhKF>, p. 132.
- ⁹ НІСД 2014, <https://bit.ly/3l7KgcF>, p. 13.
- ¹⁰ НІСД 2014, <https://bit.ly/3n5FI77>, p. 127.
- ¹¹ Vezi, e. g., НІСД 2015, <https://bit.ly/3kaqDPR>, p. 412; МЗС 2017, <https://bit.ly/3eN14n2>; Посольство України в Румунії 2015, <https://bit.ly/3piGKyP>; Посольство України в Румунії 2017, <https://bit.ly/2lbyIXM>; Посольство України в Румунії 2015, <https://bit.ly/2Uav3M9>; Посольство України в Румунії 2016, <https://bit.ly/2U845Vo>; Посольство України в Румунії 2014, <https://bit.ly/35bJrtZ>.
- ¹² A se vedea, e. g., Темні часи "у наших відносинах закінчились", <https://bit.ly/36fPvAR>; Посольство України в Румунії 2015, <https://bit.ly/3eN>.
- ¹³ НІСД 2011, <https://bit.ly/2lmJ32Q>, p. 112, pp. 156-157; НІСД 2014, <https://bit.ly/3n10vso>, p. 132; НІСД 2015, <https://bit.ly/32raoYR>, pp. 422-423; НІСД 2016, <https://bit.ly/2GI88on>, p. 130; НІСД 2018, <https://bit.ly/32qLXue>, p. 93, p. 175, „Темні

часи" у наших відносинах закінчились, <https://bit.ly/35bHvS3>; Румунія може стати мостом для України та Молдови на шляху до ЄС - П. Порошенко, <https://bit.ly/3eDGEwF>; Посольство України в Румунії 2016, <https://bit.ly/32tblzF>; Посольство України в Румунії 2016, <https://bit.ly/3pd01BF>.

¹⁴ НІСД 201 8, <https://bit.ly/36hhqAv>, р. 175; МЗС 2017, <https://bit.ly/3n3AJ72>; Посольство України в Румунії 2015, <https://bit.ly/2ljzuRU>; „Темні часи" у наших відносинах закінчились ' <https://bit.ly/36hgtpb>; Посольство України в Румунії 2016, <https://bit.ly/3paNb>

¹⁵ НІСД 2014, <https://bit.ly/36iOtnv>, р. 132; НІСД 2015, <https://bit.ly/38oQQYB>, р. 423; НІСД 2018, <https://bit.ly/3n8AJ5U>, р. 175; Румунія може стати мостом для України та Молдови на шляху до ЄС - П. Порошенко, <https://bit.ly/2IlCqht>; Посольство України в Румунії 2016, bit.ly/38trAAz; Посольство України в Румунії 2016, <https://bit.ly/32n3UtO>.

¹⁶ Румунія може стати мостом для України та Молдови на шляху до ЄС - П. Порошенко, <https://bit.ly/3n2AdWX>

¹⁷ 'Темні часи"у наших відносинах закінчились' <https://bit.ly/3eFyCDh>; Державна служба статистики України Економічна статистика / Зовнішньоекономічна діяльність Географічна структура зовнішньої торгівлі товарами, www.Ukrstat.Gov.Ua/

¹⁸ A se vedea, e. g. Міністерство оборони України 2016, bit.ly/38pCli0; Румунія може стати мостом для України та Молдови на шляху до ЄС - П. Порошенко, <https://bit.ly/2U4AXhT>; НІСД 2016, <https://bit.ly/3kdFmcX>, р. 124, 130; НІСД 2018, <https://bit.ly/3eDSKWq>, р. 391; Посольство України в Румунії 2017, <https://bit.ly/3n5FYTD>.

¹⁹ Київ і Бухарест домовилися прискорити роб. оту над документами щодо імпорту газу з Румунії, <https://bit.ly/2U84vuW>.

²⁰ Посольство України в Румунії 2015, <https://bit.ly/38pl4uH>; 'Темні часи "у наших відносинах закінчились' <https://bit.ly/3pbnXFy>.

²¹ НІСД 2018, <https://bit.ly/3kbs6Fy>, р. 175, 392.

²² „Темні часи" у наших відносинах закінчились ' <https://bit.ly/2ljx7yT>.

²³ НІСД 2017, old 2. niss. gov. ua / public / File / book _2017 / Poslanya _ druk _ fin. pdf, pp. 346-347.

²⁴ Румунія може стати мостом для України та Молдови на шляху до ЄС - П. Порошенко, <https://bit.ly/3kbF0n7>.

²⁵ Ibidem.

²⁶ Parlamentul Republicii Moldova 2010, <https://bit.ly/2I8PPJL>; Administrația prezidențială a Republicii Moldova 2016, <https://bit.ly/3mY7H8S>.

²⁷ Pentru mai multe informații despre unele dintre formatele de cooperare convenite între România și Republica Moldova, vă rugăm să consultați următoarele link-uri: Ministerul Apărării RM 2013, <https://bit.ly/36dirtc>; Ministerul Apărării RM 2018, bit.ly/2U9a8sQ, bit.ly/3ldPO5l, bit.ly/35gsiiR; bit.ly/38IUHWB.

²⁸ A se vedea, de exemplu, Ministerul Apărării RM 2018, <https://bit.ly/3kelshT> și <https://bit.ly/3pliGLE>; Ministerul Apărării RM 2019, <https://bit.ly/2GHJNYZ>.

²⁹ Administrația prezidențială a Moldovei 2018, <https://bit.ly/38tsdKr>.

³⁰ RM Presidential Administration 2015, <https://bit.ly/2JHaKDU> și <https://bit.ly/2GKA232>.

³¹ A se vedea, de exemplu, programul actual al Guvernului României 2019, <https://bit.ly/3pab9ip>.

³² Eurostat 2020, <https://bit.ly/3n71O9i>.

³³ RMFA 2010, <https://bit.ly/359swYl>; RMFA 2011, <https://bit.ly/2U7xZJh>.

³⁴ RMFA 2013, <https://bit.ly/3n9JQmP>; RMFA 2014, <https://bit.ly/358Yt3x>.

³⁵ RMFA 2012, <https://bit.ly/3loZ5al>; RMFA 2013, <https://bit.ly/2lglbxB>; Administrația prezidențială română 2019, <https://bit.ly/32qE5cm>.

³⁶ RMFA 2017, <http://www.mae.ro/node/43586>; Administrația prezidențială română 2018, <https://bit.ly/38o1S0r>.

³⁷ Tian, N. et al. 2020, Trends in world military expenditure 2019, *SIPRI Fact Sheet*, https://www.sipri.org/sites/default/files/2020-04/fs_2020_04_milex_0.pdf.

³⁸ A se vedea, de exemplu, Ministerul Apărării Naționale al României 2013, <https://bit.ly/36ftamU> sau Programul actual al Guvernului României 2019, <https://bit.ly/3lgnnE6>, p. 26.

³⁹ De exemplu, Polonia este pe locul 35 și Republica Cehă pe 39. Pentru mai multe detalii, vă rugăm să consultați Indicele global al puterii moi 2020, <https://brandirectory.com/globalsoftpower/>.

⁴⁰ RMFA 2010, <https://www.mae.ro/en/node/5026>; RMFA 2011, <https://bit.ly/2GG5mQj>.

⁴¹ A se vedea, de exemplu, RMFA 2014, <https://www.mae.ro/en/node/25016>; RMFA 2016, <http://mae.ro/en/node/35503>; RMFA 2018, <https://mae.ro/en/node/45662>; RMFA 2018, <https://www.mae.ro/en/node/44635>.

⁴² A se vedea, de exemplu, RMFA 2010, <https://www.mae.ro/en/node/3797>; RMFA 2013, <http://www.mae.ro/en/node/19732>; RMFA 2015, <http://www.mae.ro/en/node/30724>; RMFA 2018, <https://www.mae.ro/en/node/46865>.

⁴³ A se vedea, de exemplu, RMFA 2014, <https://www.mae.ro/en/node/24788>; RMFA 2015, <http://ue.mae.ro/en/romania-news/4907>.

⁴⁴ RMFA 2014, <https://mae.ro/en/node/27705>; RMFA 2015, <https://bit.ly/35d5tfl>; RMFA 2012, <https://bit.ly/2U6fCEu>.

⁴⁵ Administrația prezidențială a României 2015, <https://bit.ly/35ccc4k>; RMFA 2016, <http://mae.ro/en/node/35503>; Programul Președinției României la Consiliu 2017, <https://bit.ly/2GHECPz>; RMFA 2018, <http://www.mae.ro/node/46539>;

⁴⁶ Administrația prezidențială 2016, <https://bit.ly/3lck40H>.

⁴⁷ RMFA 2018, <http://www.mae.ro/node/46539>.

⁴⁸ Administrația prezidențială a României 2015, <https://bit.ly/3ncdRm1> și <https://bit.ly/2liYTvx>; RMFA 2016, <http://mae.ro/en/node/35503>; Ministerul Apărării din România 2017, <http://www.defense.ro/seful-smg-in-vizita-oficiala-in-ucraina-1>.

⁴⁹ RMFA 2014, <http://mae.ro/en/node/26030>; Administrația Prezidențială Română 2015, <https://bit.ly/3lblvfO>; RMFA 2015, <http://mae.ro/en/node/30453>; RMFA 2016, <http://mae.ro/en/node/38702>; RMFA 2017, <https://mae.ro/en/node/40251>.

⁵⁰ Hotnews, 11 iunie 2019, <https://bit.ly/38CsCun>

⁵¹ Președintele Ucrainei 2020, <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037>.

⁵² Departamentul pentru relațiile cu Republica Moldova, Guvernul României, <http://drrm.gov.ro/w/>.

⁵³ A se vedea, de exemplu, cel mai recent „Indicele de răspuns la dezinformare Covid-19 în Republica Moldova”, <https://dri.org.ua/countries/moldova>.

Despre proiect

Consolidarea rolului României ca furnizor de securitate în vecinătatea sa imediată (studii de caz - Ucraina și Republica Moldova) | RoSec

PN-III-P1-1.1-TE-2016-0073 | 2018-2020

Proiectul investighează cum ar putea România juca un rol mult mai activ în vecinătatea sa imediată (specific, în relația cu Republica Moldova și Ucraina) și contribui la consolidarea stabilității și securității regionale.

Mai multe detalii despre proiecte sunt disponibile pe site-ul RoSec: <http://cse.uaic.ro/rosec/>

Editor și coordonator de proiect

Teodor Lucian Moga este doctor în economie și relații internaționale, lector în Studii Europene în cadrul Centrului de Studii Europene, UAIC Iași și cercetător post-doctoral în cadrul Centrului de Guvernare și Cultură în Europa, Universitatea din St. Gallen.

Colaboratori și echipă de cercetare

Nadiia Bureiko este doctor în științe politice, co-director al programului „Ucraina în lume” în cadrul Consiliului de Politică Externă „Ukrainian Prism” și cercetător post-doctoral în cadrul Centrului de Guvernare și Cultură în Europa, Universitatea din St. Gallen.

Loredana Simionov este doctor în economie și relații internaționale și cercetător pe relațiile UE-Rusia în cadrul Centrului de Studii Europene, UAIC Iași.

Alexandra Gheorghiu este doctor în psihologie socială și asistent universitar la Facultatea de Psihologie și Științe ale Educației, UAIC Iași.

Bogdan-Constantin Ibănescu este doctor în geografie umană și cercetător în geografia turismului, analiză spațială și periferie european în cadrul Centrului de Studii Europene, UAIC Iași.

Ciprian Alupului este doctor în geografie umană și cercetător în domeniul dezvoltării regionale, guvernantei teritoriale și politicii de cooperare transfrontalieră în cadrul Centrului de Studii Europene, UAIC Iași.

Ion Mușchei este doctor în economie și afaceri internaționale în cadrul Centrului de Studii Europene, UAIC Iași.

Această lucrare este susținută printr-un grant al Ministerului Cercetării și Inovării, CNCS - UEFISCDI, numărul proiectului PN-III-P1-1.1-TE-2016-0073, în cadrul PNCDI III.